

VILNIAUS UNIVERSITETAS
KAUNO HUMANITARINIS FAKULTETAS

VERSLO EKONOMIKOS IR VADYBOS KATEDRA

KREDITO RINKOS VERSLO SEKTORIAUS PLĖTRA

Paruošė: TVM2 gr. studentė

Jurgita Kiškienė

Tikrino: doc. Ž. Simanavičienė

Kaunas 2006

TURINYS

LENTELIŲ IR PAVEIKLŲ SĄRAŠAS.....	3
ĮVADAS.....	4
1. KREDITO RINKOS FORMAVIMASIS.....	6
1.1. Kredito raida.....	6
1.2. Kredito esmė ir būtinumas.....	8
1.3. Kredito funkcijos.....	9
1.4. Kredito sistema ir jos veikimas.....	11
1.5. Kredito formos ir rūšys.....	12
1.6. Kredito principai.....	20
1.7. Kredito rizika ir jos valdymas.....	22
2. KREDITO RINKA IR JOS PLĖTROS TENDENCIJOS LIETUVOJE.....	28
2.1. Kredito rinkos analizė.....	28
2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimas Lietuvoje.....	34
2.3. Mikrokreditų poreikis Lietuvoje.....	36
3. KREDITO SĄLYGŲ Palyginamoji analizė Lietuvos bankuose.....	39
3.1. Bendrosios kreditų verslo klientams gavimo sąlygos.....	39
3.2. Investicinės paskolos gavimo sąlygos.....	42
3.3. Paskolos apyvartiniam kapitalui gavimo sąlygos.....	45
3.4. Kredito limitų gavimo sąlygos.....	48
3.5. Kredito linijos gavimo sąlygos.....	50
3.6. Overdrafto gavimo sąlygos.....	52
3.7. Lengvatinės paskolos gavimo sąlygos.....	55
IŠVADOS.....	58
LITERATŪRA.....	60
SANTRAUKA (anglų kalba).....	63
1 PRIEDAS Interviu klausimynas.....	64
2 PRIEDAS Apklaustų respondentų sąrašas.....	65
3 PRIEDAS Įmonės paraiška kreditui gauti.....	66
3 PRIEDAS (TĘSINYS) Įmonės paraiška kreditui gauti.....	67

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Kredito klasifikavimas	13
2 lentelė Specialieji atidėjimai abejotiniems aktyvams.....	26
3 lentelė. Investicinės paskolos gavimo sąlygos	43
4 lentelė. Paskolos apyvartiniam kapitalui gavimo sąlygos	46
5 lentelė. Kredito limitų gavimo sąlygos	49
6 lentelė. Kredito linijos gavimo sąlygos	51
7 lentelė. Overdrafto gavimo sąlygos	53
8 lentelė. Lengvatinės paskolos gavimo sąlygos	56

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Kredito veikimas.....	9
2 pav. Kredito santykių dalyviai.....	9
3 pav. Kredito funkcijos.....	10
4 pav. Kredito sistema.....	12
5 pav. Kredito principai.....	20
6 pav. Verslo paskolų portfelis 2004 m.....	29
7 pav. Verslo paskolų portfelis 2005 m.	29
8 pav. Verslo paskolų augimas 2005 m.....	30
9 pav. Lietuvos ekonomikos augimas ir bankų kreditų didėjimas.....	31
10 pav. Bankų finansų portfelis 2004 m.....	32
11 pav. Bankų finansų portfelis 2005 m.....	32
12 pav. Finansų portfelio verslo klientams kitimas	33
13 pav. Bankų paskolų pagal ekonomines veiklas pasiskirstymas.....	33

ĮVADAS

Smulkus ir vidutinis verslas Europos Sąjungoje bei išsivysčiusiose rinkose yra pagrindinis ekonomikos variklis. Tačiau žinoma, kad bet kokios idėjos startui reikalingos pradinės investicijos. Pradinio kapitalo stoka Lietuvoje dar gali būti įvardijama kaip problema verslui pradėti, nors čia kaip ir kitose pasaulio šalyse jau kalbama, kad pinigų yra daug, ir jie nėra brangūs, be to, atsiranda ir vis daugiau norinčiųjų investuoti. Visa tai leidžia prognozuoti, kad finansavimas neturėtų būti kliūtimi startuoti jauniems verslininkams, tačiau tikrovėje yra kitaip.

Temos aktualumas. Lietuvos ekonomikos transformacija, kurią sąlygojo ekonominių sistemų kaita, iš komandinio ūkio pereinant prie rinkos ekonomikos, stipriai paveikė daugelį ekonominės veiklos sričių. Verslininkams, kurie nori pradėti naują ar plėsti turimą verslą, dažnai iškyla finansavimo problema. Ne kiekvienam užtenka nuosavų lėšų, todėl dažnai investiciniams projektams įgyvendinti dažnai prireikia bankų paskolų, kurias jie gali panaudoti apyvartiniam kapitalui didinti, investiciniams projektams finansuoti, pirkti ilgalaikį turtą, t.y. įrengimus, gamybinės patalpas ir kita. Tačiau kiekviena nauja idėja yra rizikinga, o bankui, kuris ryžtasi tokią idėją finansuoti – dar labiau, todėl reikalaujama, kad klientas pateiktų verslo planą ir įkeistų dalį įmonės turto. Maža to, dažnai įmonei neužtenka įkeičiamo turto, už kurį bankas galėtų paskolinti jai reikalingą pinigų sumą. Juk pagal Lietuvos banko nustatytus įkeičiamo turto įvertinimo normatyvus, įkeičiamas turtas vertinamas tik procentine jo vertės dalimi, tad net ir turint, atrodytų, pakankamai galimo užstato, turtas yra banko įvertinamas mažesne suma. Vadinas, reikalingos sumos klientas gali ir negauti.

Magistriniame darbe didžiausią dėmesį skyriau bankų teikiamoms paskoloms smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kadangi šiuo metu smulkiųjų skolinimasis yra labai suaktyvėjęs, tačiau ne viskas Lietuvoje yra padaryta, kad būtų patenkinti pačių smulkiausių verslininkų poreikiai. Todėl manau, kad smulkaus verslo kreditavimas - problema, aktuali visai Lietuvai.

Taigi, mokslinė ir kartu praktinė **problema** – ar bankų teikiamų paskolų sąlygos atitinka verslo klientų poreikius.

Tyrimo objektas – kredito rinka.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti kredito rinką bei palyginti paskolų gavimo sąlygas verslo klientams.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti banko paskolų sampratą.
2. Išnagrinėti paskolų klasifikaciją.
3. Išanalizuoti paskolų teikimo verslo klientams procesą ir sąlygas.
4. Išanalizuoti Lietuvos kredito rinką.

4. Palyginti 5 Lietuvos bankų paskolų verslo klientams teikimo sąlygas.
5. Išanalizuoti bankų teikiamų paskolų verslo klientams palyginimo duomenis ir pateikti siūlymus.

Tyrimo hipotezė - Lietuvos bankų teikiamų paskolų sąlygos ne pilnai atitinka verslo klientų poreikius.

Tirta naudojantis šiais **tyrimo metodais**:

1. mokslinės literatūros analizė;
2. statistinių duomenų analizė;
3. interviu metodas.

Darbe atliekama kredito sąlygų palyginamoji analizė, kurios tikslas yra palyginti stambiausių Lietuvos bankų kreditavimo sąlygas verslo klientams ir išsiaiškinti, kurios sąlygos netenkina verslo klientų, nes jie dažnai pasirenka kitus finansavimo būdus. Tyrimo duomenys gauti atlikus interviu, kurio metu buvo apklausiami Lietuvos bankų verslo klientų specialistai ir tokiu būdu išsiaiškintos paskolos gavimo sąlygos verslo klientams.

Darbo šaltiniai: mokslinė literatūra, moksliniai straipsniai, statistiniai duomenys, moksliniai pranešimai, įvairūs dokumentai, internetiniai šaltiniai.

Darbo struktūra. Darbą sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje apibrėžiama kredito sąvoka, jo esmė ir būtinumas. Išskiriamos kredito funkcijos ir principai, pateikiama kelių autorių kredito klasifikacija. Taip pat yra analizuojama kredito sistema ir jos veikimas bei kredito rizika ir jos valdymas. Antroje dalyje yra nagrinėjama kredito rinka Lietuvoje. Analizuojama, kaip augo kredito rinka per pastaruosius metus ir kas lėmė jos augimą. Taip pat nagrinėjamos smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo formos Lietuvoje. Trečioje dalyje yra analizuojamos 5 Lietuvos bankų, t.y. „Vilniaus banko“, „Hansabanko“, banko „Nord/LB Lietuva“, „Sampo“ banko ir banko „Snoras“ kredito gavimo sąlygos verslo klientams. Kiekviena kredito rūšis yra analizuojama atskirai.

Darbo sudaro 59 lapai. Darbe yra 8 lentelės, 13 paveikslų ir 3 priedai. Darbui parašyti panaudoti 50 literatūros šaltinių.

1. KREDITO RINKOS FORMAVIMASIS

„Bankai, būdami kredito centrais, virsta mūsų ūkio širdimi, kuri traukia į save ir vėl išmeta mūsų ekonominio organizmo gyvybės syvus - pinigus“ (Jurgutis, 1940, p. 525).

Bankai yra viena stambiausių kredito įmonių rūšių. Tai sankcionuota indėlių priėmimo įstaiga, kuri gauna piniginius indėlius iš asmenų bei visuomeninių ar kitokių įstaigų ir įsipareigoja juos gražinti, pateikus reikiamą dokumentą. Bankai - tai komercinės įstaigos, kurios už kitaip nenaudojamų indėlių skolinimą tiems, kuriems reikia skolintis, už paslaugą ima tam tikrą sumą (Martinkus; Žilinskas, 1996, p. 172).

Pagal V. Jurgutį (1940), į bankus galima žiūrėti kaip į pramonines korporacijas (bendroves), perkančias išteklius ir parduodančias produkciją. Išteklių ir produkcija yra ne fizinis produktas, o būtent pinigai. Piniginius išteklius bankai „perka“ iš savo indėlininkų. Jie tampa bankų įsipareigojimais. Papildomos banko akcininkų kapitalo investicijos sudaro akcinį kapitalą ar nuosavą kapitalą. Bankas „parduoda“ pinigus paskolų pavidalu, kuris sudaro didžiausią banko turto dalį.

1.1. Kredito raida

Lietuvoje bankų sistema susikūrė palyginti seniai, tačiau bankų vystymasis nebuvo labai nuoseklus. Esant planinės sistemos sudėtinei daliai, bankai, negalėjo atlikti visų komercinių funkcijų bei efektyviai veikti. Kadangi socialistinėje sistemoje ūkio subjektų poreikio skolintis lėšų praktiškai nebuvo, todėl tuo pačiu neegzistavo bankų kreditavimo politikos ir nebuvo sukurta jokių kreditavimo apskaitos principų.

Po nepriklausomybės atkūrimo, pereinant iš planinės į rinkos ekonomiką, išaugo skolinimosi poreikis. Dėl to ir kūrėsi komerciniai bankai, o paskolų teikimas tapo viena pelningiausių jų funkcijų.

Pagal B. Martinkų ir V. Žilinską (1996) banko paskola (bank loan) – tai terminuotas banko kreditas, kurį galima suteikti privatiems asmenims ir firmoms; tai komercinis pasitikėjimas, kurį bankas išreiškia skolindamas pinigus nustatytam laikui už palūkanas.

R. Mituzienė (2005) teigia, kad palūkanos – esminis kredito elementas, t.y. tam tikras atlyginimas už naudojimąsi laikinai paskolintu kapitalu (pinigais).

Palūkanos, gautos už suteiktas paskolas - pagrindinis banko pajamų šaltinis. Tačiau, kaip ir visos investicijos, kreditų teikimas susijęs su atitinkamo dydžio rizika, t.y. netekti laukiamo rezultato. Bankai veikia pagal Lietuvos Respublikos komercinių bankų įstatymą, akcinių bendrovių bei kitus Lietuvos Respublikos įstatymus.

Auksinė bankininkystės taisyklė teigia, kad bankas negali išduoti paskolos ilgesniam

laikotarpiui, negu jis gali disponuoti jam pateiktomis lėšomis. Skolinant trumpalaikes lėšas ilgam terminui atsiranda pavojus banko likvidumui, t.y., kad bankas gali nesugebėti sugrąžinti jam patikėtų lėšų, klientams to reikalaujant. Norėdami išvengti šio pavojaus, bankai stengiasi užtikrinti, kad mokėjimo terminai pinigų, gaunamų iš skolininkų, ir pinigų, kuriuos bankas turi sumokėti kreditoriams sutaptų. Šis mokėjimo terminų derinimas vadinasi harmonija.

Praktikoje auksinė bankininkystės taisyklė taikoma lanksčiau, kadangi laikantis įstatymais nustatyto banko likvidumo reikalavimų yra įmanoma trumpalaikius fondus (pinigus, atlyginimų sąskaitose) skolinti ilgesniam laikotarpiui. Tokio būdo kreditavimo tikslas - paskirstyti sukauptas lėšas įmonėms ir gyventojams, siekiant maksimalaus efektyvumo tiek kreditoriaus, tiek kredito gavėjo požiūriu. Kreditavimo efektyvumas banko požiūriu suprantamas kaip sugebėjimas parduoti piniginius išteklius brangiau, negu už juos buvo sumokėta. Paskolos palūkanų norma turi kompensuoti ne tik suteikto kredito pinigų vertę, bet ir tos vertės pasikeitimo riziką bei skolininko neįvykdytų įsipareigojimų riziką, o tai reiškia, kad palūkanų už kreditus dydis labiausiai priklauso nuo situacijos rinkoje, kredito rūšies ir apimties, skolinto kapitalo dydžio, kliento ryšio su banku. Mažėjanti infliacija ir tarptautinės finansų sistemos vystymasis neišvengiamai mažina ir palūkanų maržą, lemiantį kreditavimo pelningumą (Jurgutis, 1940, p. 527).

Kadangi iki 1995 metų Lietuvoje nebuvo pakankamai stiprios bankų priežiūros įstatyminės bazės, suteikiamų paskolų rizikingumo lygis buvo labai aukštas. Siekdami maksimizuoti pelną, bankai paskolas išdavinėjo neatsižvelgdami į galimybę atgauti išduotas lėšas, t.y. bankų kreditavimo politika buvo nepagrįstai liberali.

Šiuo metu padėtis smarkiai pasikeitė. Dabar bankai taiko konservatyvią kreditavimo politiką, kuri kaip pagrindinį faktorių, priimant sprendimą dėl paskolos suteikimo, įvardija aukštą patikimumą ir maksimalų kredito užtikrinimą.

Kadangi bankuose vyrauja piniginės vertybės, o ne materialinės, bankai susiduria su įvairiomis rizikos formomis, iš kurių svarbiausia – kredito rizika. Vienas iš pagrindinių banko uždavinių – kreditavimo rizikos numatymas ir jos valdymas.

Lietuvos komerciniai bankai koncentruoja dėmesį į paskolos suteikimo proceso tobulinimą bei blogų paskolų kiekio mažinimą, tačiau Lietuvai integruojantis į Europos Sąjungos ekonomines struktūras, ne mažiau svarbu yra turėti apskaitos sistemą, kuri atitiktų tarptautinių apskaitos standartų reikalavimus.

Nors Lietuvoje nėra sukurta savitų teorinių pagrindų bei normų, reglamentuojančių kreditavimą, tačiau egzistuojančios paskolų teikimo procedūros visuose Lietuvos komerciniuose bankuose yra gana panašios.

1.2. Kredito esmė ir būtinumas

Žodis kreditas kilęs iš lotynų kalbos žodžio „credo“, kuris reiškia „tikėti“, „pasitikėti“. Todėl kai kurie ekonomistai kreditu vadina pasitikėjimą, kurį pareiškia vienas asmuo, vadinamasis skolintojas arba kreditorius, antram, vadinamajam skolininkui arba debitoriui (Martinkus; Žilinskas, 2001, p. 671).

Pagal V. Aleknevičienę (2005), kreditas – tai ekonominiai piniginiai santykiai, susiję su įmonių, organizacijų ir gyventojų laikinai laisvų pinigų kaupimu ir tiksliniu jų teikimu apmokėjimo ir gražintinumo pagrindais.

B. Martinkus ir V. Žilinskas (2001) truputį kitaip apibrėžia kreditą – tai paskolos ir kitokie atidedamojo mokėjimo metodai, įgalinantys vartotojus ir firmas pirkti prekes, paslaugas, žaliavas, medžiagas ar dalis.

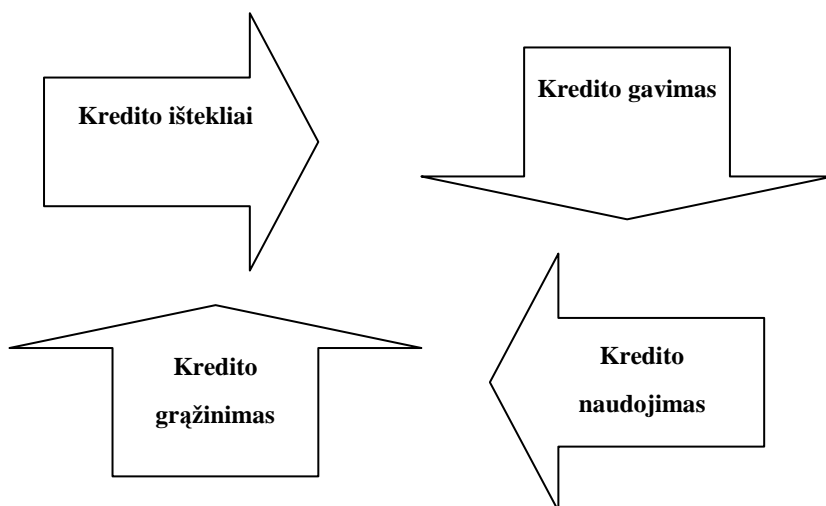
Panašiai kreditą apibėžia ir R. Mituzienė (2005) bei kiti autoriai.

Kredito būtinumą lemia prekių gamyba, tų prekių cirkuliacija, atsiskaitymų organizavimas ir pinigų, kaip mokėjimo priemonės veikimas. Kredito būtinumas susijęs su tuo, kad gamybos ir cirkuliacijos įvairios fazės įvairiose ūkio šakose ir įmonėse nesutampa. Įmonės turto apyvarta vyksta trimis stadijomis: pinigine, gamybine ir prekybine. Už pinigus perkame žaliavas, gaminame produktą ir pardavę jį kaip prekę vėl gauname pinigus. Paprastai turto apyvarta vyksta nenutrūkstamai – viena stadija keičia kitą. Be to, turto apyvarta būna skirtinga įvairiose įmonėse. O ką jau kalbėti apie skirtingas ūkio šakas (Aleknevičienė, 2005, p. 141).

Kita priežastis, kuri lemia kredito funkcionavimą, yra įmonių gamybos sezoniškumas. Kreditas naudojamas tuo metu, kai gamybos ciklas yra neužbaigtas. Kol dar yra nepagaminta produkcija, kol produkcija dar nevirto preke ir už ją negauta pinigų, negalima atnaujinti gamybos proceso. Čia kreditas būtinas nenutrūkstamam gamybos ir cirkuliacijos procesui užtikrinti.

Kredito būtinumą lemia ir tai, kad nesutampa ilgalaikio turto apyvarta. Turtui atkurti amortizaciniai atsiskaitymai kaupiami per visą turto naudojimo laiką, o išleidžiami – vienu metu. Dėl to vienu metu atsiranda laikinai laisvų pinigų, o kitu metu – tų pinigų trūksta.

Laisvų pinigų įmonės turi realizavę produkciją, ir dar dėl to, kad darbo užmokestis išmokamas ne kiekvieną dieną, o vieną kartą per mėnesį. Įmonės taip pat laikinai naudojami pinigais, kurie turi būti sumokėti į išdą, socialinio draudimo fondus ir pan.

Šaltinis: ALEKNEVIČIENĖ, V. (2005) Finansai ir kreditas, p. 142.

1 pav. Kredito veikimas

Būtent dėl šių išvardytų priežasčių vienu įmonių sąskaitose atsiranda laikinai nenaudojamų pinigų, o kitoms įmonėms tuo pat metu jų pritrūksta veiklai tęsti. Atsiranda būtinybė laikinai laisvus pinigus perskirstyti kredito pagalba (Aleksnevičienė, 2005, p. 142).

Kreditavimui naudojami ne tik laikinai laisvi pinigai, bet ir visos santaupos bei kiti piniginiai ištekliai. Būtent kredito pagalba ir vyksta laikinai laisvų pinigų perskirtymas visuomenėje.

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal ALEKNEVIČIENĖ, V. (2005) Finansai ir kreditas, p. 144

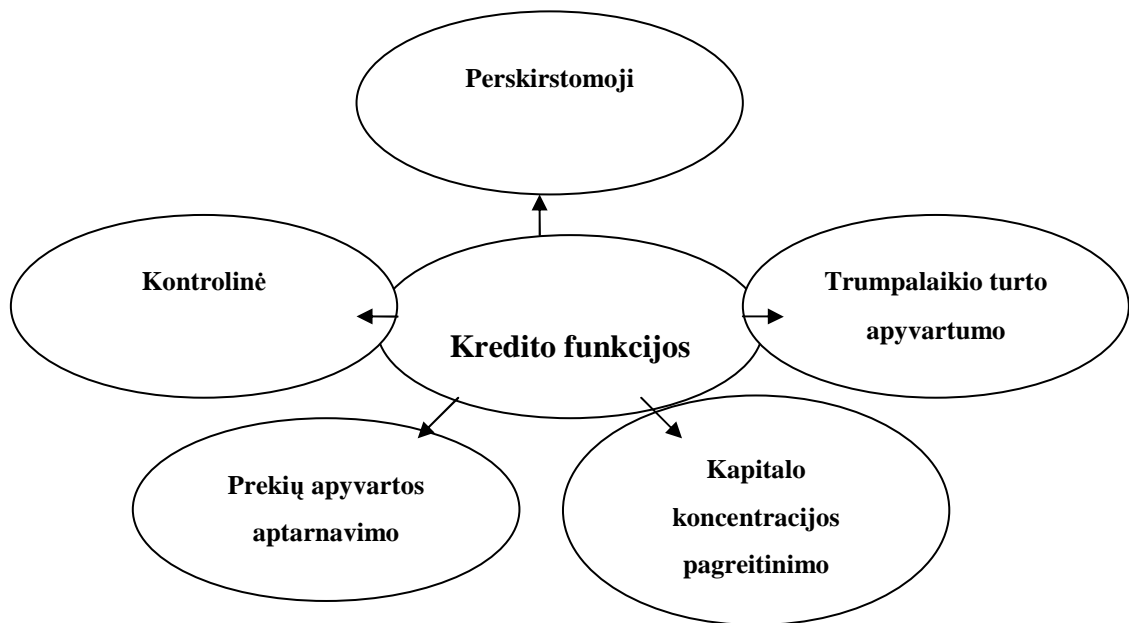
2 pav. Kredito santykių dalyviai

V. Aleksnevičienė (2005) teigia, kad kredito santykiuose dalyvauja (2 pav):

- 1) Pirminiai investuotojai, t.y. laisvų finansinių lėšų savininkai, kurie skirtingais būdais kaupia juos bankuose, kitose kredito įstaigose arba paskolina juos tiesiai kredito gavėjams;
- 2) Bankai ir kitos kredito įstaigos, kurie suskauptus išteklius paskolina subjektams, stokojantiems pinigų;
- 3) Kredito gavėjai, kurie per kredito įstaigas arba tiesiogiai per investuotojus gauna kreditą ir panaudoję jį gražina kredito davėjams.

1.3. Kredito funkcijos

Kredito funkcijos yra nulemtos kredito būtinumo. Kredito, kaip ekonominės kategorijos, funkcijos ne visada sutampa su kredito institucijų funkcijomis, kurių veiklą iš dalies sąlygoja konjunktūriniai veiksniai. Pagrindinės kredito funkcijos yra šios (3 pav.):

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal ALEKNEVIČIENĖ, V. (2005) Finansai ir kreditas, p. 142

3 pav. Kredito funkcijos

Rinkos ekonomikos sąlygomis skolinto kapitalo rinka pasireiškia laikinai laisvų finansinių išteklių perdavimu iš vieno ūkio veiklos sričių į kitas, kurios iš dalies užtikrina geresnę veiklos rezultatą. Atsižvelgiant į difirencijuotą jo pobūdį tam tikrose ūkio šakose arba regionuose, kreditas pasireiškia kaip stichinis makroekonomikos reguliatorius. Tam tikromis ekonomikos sąlygomis vienas svarbiausių kredito sistemos valstybinio reguliavimo uždavinių yra racionalus ekonominių prioritetų nustatymas ir kreditinių išteklių pritraukimo skatinimas į tas šakas arba regionus, kurių pagreitinta plėtra objektyviai būna nacionalinių interesų, o ne konkrečių ūkio subjektų siekiamos naudos požiūriu (Aleksnevičienė, 2005, p. 143).

Trumpalaikio turto apyvartumo pagreitinimo funkcija atsiranda iš kredito esmės. Laikinas atotrūkis tarp ūkio subjektų pinigų gavimo ir išleidimo sudaro ne tik jų perteklių, bet ir trūkumą. Todėl dažnai trumpalaikio turto trūkumui finansuoti (padengti) naudojamas kreditas, kuris pagreitina trumpalaikio turto apyvartumą, o kartu ir padidindamas jo naudojimo efektyvumą.

Kapitalo koncentracijos procesas – stabiliai ekonomikos plėtrai būtina sąlyga yra kiekvieno ūkio subjekto prioritetas tikslas. Skolinti šaltiniai suteikia galimybę išplėsti gamybos apimtį ir gauti papildomą pelną. Skolinto kapitalo pritraukimas investicijoms finansuoti gali padidinti nuosavo kapitalo pelningumą, todėl dažnai jam teikiama pirmenybė, palyginti su nuosavu kapitalu (Aleksnevičienė, 2005, p. 143).

Realizuodamas prekių apyvartos aptarnavimo funkciją, kreditas aktyviai įtakoja ne tik prekių, bet ir pinigų apyvartos pagreitinimą, išlaisvindamas grynuosius pinigus. Naudojant vekselius, čekius, kreditines korteles kreditas pakeičia atsiskaitymus grynaisiais pinigais į atsiskaitymus negrynaisiais pinigais, t.y. supaprastina ir pagreitina ekonominių santykių mechanizmą vidaus ir tarptautinėse rinkose. Įgyvendinant šią funkciją, vieną svarbiausių vaidmenų

atlieka komercinis kreditas, kaip būtinas tinkamų prekių mainų elementas.

Kontrolinė funkcija pasireiškia teikiant ir naudojant kreditus. Šią funkciją atlieka kredito įstaigos arba verslo subjektai, suteikiantys komercinį kreditą. Kontroliuojama įmonių ir organizacijų finansinė būklė ir veiklos efektyvumas, gyventojų pajamos, įkeisto turto būklės pasikeitimai ir pan. Kontrolinė funkcija padeda užtikrinti kredito gražinimą laiku (Aleksnevičienė, 2005, p. 143).

R. Mituzienė (2005) išskiria tik 3 kredito funkcijas:

1. Perskirstomoji – tai kreditinių išteklių suformavimas ir jų panaudojimas paskoloms teikti.
2. Pakeičiamoji – kai apyvartoje esantys pinigai yra pakeičiami kreditiniais pinigais.

Atsiskaitymams naudojami tik įrašai banko sąskaitose.

3. Kontrolinė – atliekant bankuose kreditines operacijas, kontroliuojama įmonių ir organizacijų finansinė būklė.

1.4. Kredito sistema ir jos veikimas

Kredito sistema pagal V. Aleksnevičienę (2005) – tai ekonominių piniginių santykių, susijusių su įmonių, organizacijų ir gyventojų laikinai laisvų pinigų kaupimu ir tiksliniu jų teikimu apmokėjimo ir gražintinumo pagrindais, įvairių formų ir metodų visuma.

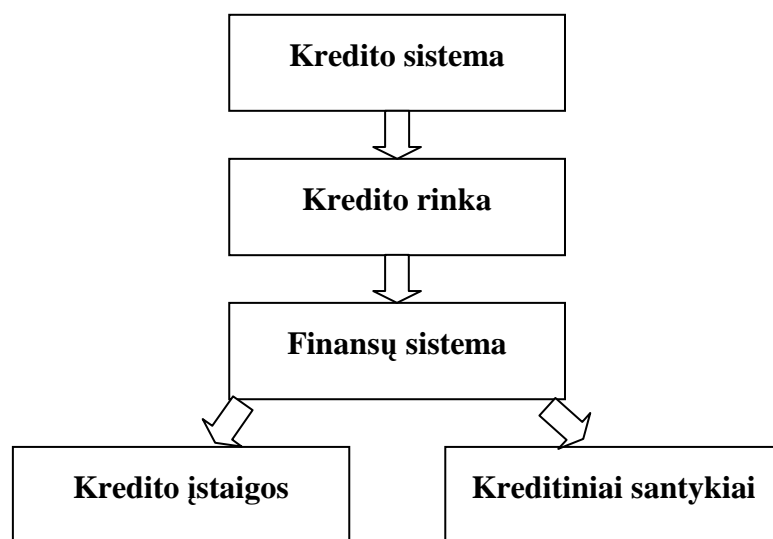
Kredito sistemoje dalyvauja gyventojai, įmonės bei organizacijos, valstybė ir kredito įstaigos (bankai, kredito unijos, kredito kooperatyvai ir pan.). Viena vertus, minėti kredito sistemos dalyviai yra kredito išteklių tiekėjai, kita vertus tie patys dalyviai yra kredito išteklių vartotojai.

Kredito sistemoje susiformuoja santykiai tarp šių subjektų:

- 1) pačių gyventojų;
- 2) gyventojų ir įmonių, organizacijų;
- 3) gyventojų ir kredito įstaigų;
- 4) gyventojų ir valstybės;
- 5) pačių įmonių, organizacijų;
- 6) įmonių, organizacijų ir kredito įstaigų;
- 7) įmonių, organizacijų ir valstybės;
- 8) pačių kredito įstaigų;
- 9) kredito įstaigų ir valstybės (Aleksnevičienė, 2005, p. 143).

Dažniausiai kreditiniai santykiai yra abipusiai, išskyrus valstybės santykius su kitais kredito sistemos dalyviais. Valstybė yra linkusi skolintis, bet pati kreditinių išteklių neteikia, išskyrus atvejus, kai perskolina iš tarptautinių organizacijų arba fondų gautus pinigus įmonėms su valstybės garantija. Išvardyti kreditiniai santykiai padeda susidaryti pagrindinėms kredito sistemos dalims,

t.y. gyventojų kreditui, įmonių, organizacijų kreditui, tarpbankiniam kreditui ir valstybiniam kreditui.

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal ALEKNEVIČIENĖ, V. (2005) Finansai ir kreditas, p. 144

4 pav. Kredito sistema

Kredito sistema veikia per kredito rinką (4 pav.), t.y. susidarius jos dalyvių kreditiniams santykiams. Ji giliai įsiskverbia į finansų sistemą dviem pjūviais:

- 1) kredito įstaigos, akumuliuojančios ir persikirstančios visuomenės pinigus, yra tos įmonės, kurios dalį sukurtos pridėtinės vertės atiduoda valstybei;
- 2) kreditiniai santykiai sąlygoja gyventojų, įmonių, organizacijų ir valstybės pinigų fondų formavimo bei naudojimo procesus (Aleksnevičienė, 2005, p. 143).

1.5. Kredito formos ir rūšys

Yra skiriamos dvi kredito formos: prekinė ir piniginė. Kreditų rūšys priklauso nuo klasifikavimo kriterijų. Jų gausa lemia rūšių įvairovė. Svarbiausius klasifikavimo kriterijus V. Aleknevičienė (2005), R. Mituzienė (2005), O. Buckiūnienė (2001) ir S. Taraila (2001) išskiria šiuos:

- 1) susitarimo būdas;
- 2) apdraudimo būdas;
- 3) kreditų terminai;
- 4) palūkanų rūšys;
- 5) gavėjas ir skolinimosi tikslas;
- 6) susitarimo vieta.

Kredito klasifikavimas

Klasifikavimo kriterijai	Rūšys
Susitarimo būdas	<ul style="list-style-type: none"> • prekinis kreditas; • piniginis kreditas.
Apdraudimo būdas	<ul style="list-style-type: none"> • apdrausti; • neapdrausti.
Kreditų terminai	<ul style="list-style-type: none"> • iki pareikalavimo; • terminuoti kreditai: <ol style="list-style-type: none"> 1. trumpalaikiai; 2. vidutinės trukmės; 3. ilgalaikiai.
Palūkanų rūšys	<ul style="list-style-type: none"> • paprastųjų palūkanų kreditai; • sudėtinių palūkanų kreditai; • fiksuotųjų palūkanų kreditai; • kintamųjų palūkanų kreditai.
Susitarimo vieta	<ul style="list-style-type: none"> • vidaus kreditas; • užsienio kreditas.

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal ALEKNEVIČIENĖ, V. (2005) Finansai ir kreditas, p. 145

Pagal susitarimo būdą (2 lentelė), atsižvelgiant į esamas kredito formas, kreditus galima suskirstyti į 2 grupes: piniginis ir prekinis kreditas. Piniginio kredito rūšys gali būti tiesioginis banko kreditas, overdraftas, kreditinė linija, kredito kortelės, vekseliai, obligacijos, faktoringas ir forfeitingas.

Tiesioginis banko kreditas yra tipinė banko paskola. Ją komerciniai bankai gali suteikti gyventojams, įmonėms, įstaigoms ar organizacijoms įvairiems poreikiams kredituoti.

Kreditinė linija, pasak R. Mituzienės (2005) dar kitaip vadinama palankumo kreditu. Tai tokia paskolos rūšis, kai paskola išduodama palankiomis sąlygomis, kuri yra suteikiama klientui, sutarus dėl kredito limitų sąlygų. R. Mituzienė kredito liniją išskiria į rėminę, kuri yra skiriama apmokėti už prekes pagal vieną kontraktą ir į revolverinę, kuri numato periodiškai pratęsti trumpalaikius kreditus.

Kreditinė linija suteikiama įmonėms trumpalaikiam turtui kredituoti. Kredito limitas nustatomas, įvertinus kliento finansinę būklę ir įkeitus bankui turtą. Kredito liniją bankai suteikia patikimiems klientams, kurių finansinė būklė yra stabili, kurie laiku grąžina paskolas ir moka palūkanas. Kreditinė linija, kaip ir banko paskola, įforminama sutartimi, pagal kurią bankas įsipareigoja kredito gavėjui teikti kreditus iki tam tikros sumos. Klientas gali naudotis tik ta pinigų

suma, kuri jam reikalinga konkrečiu momentu. Jei su klientu atsiskaito debitoriai, o prekes ar medžiagas jis pirks po kelių savaičių, tada laisvus pinigus klientas gali gražinti į banką ir jam nereikės už juos mokėti palūkanų. Klientas bankui moka palūkanas už faktiškai panaudotus pinigus ir už naudojimosi jais laikotarpį (Aleksnevičienė, 2005, p. 145).

Visą naudojimosi kreditine linija laikotarpį bankas įsipareigoja pagal pirmą pareikalavimą suteikti klientui paskolą. Bankas neinvestuoja šių pinigų į kitus alternatyvius projektus ir neuždirba pajamų. Už neuždirbtas pajamas klientas moka bankui įsipareigojimo mokestį, pavyzdžiui, 1 proc. nuo suteiktos kredito linijos sumos.

Bankas turi teisę kreditinės linijos sutartyje numatyti, kad kredito gavėjas laikytų sąskaitoje kompensacinį likutį, sudarytą iš nuosavų pinigų. Kompensacinis likutis gali būti panaudotas tuo atveju, kai kliento finansinė padėtis laikinai pablogėja. Ši kredito rūšis patogi klientui dėl jo administravimo operatyvumo. Pirmą, sutarties galiojimo laiką be papildomų susitarimų iš banko galima gauti kreditą pagal nustatytą limitą. Antra, klientas gali gražinti bankui nepanaudotą sumą, už kurią nemokamos palūkanos.

Panaši bankų paskolos rūšis į kreditinę liniją yra overdraftas, kuris pagal V. Aleksnevičienę (2005) yra sąskaitos kreditavimas.

V. Vaškeļaitis (2001) teigia, kad overdraftas - tai susitarimas tarp banko ir įmonės, kad įmonė, atsiskaitydama su tiekėjais, gali viršyti savo sąskaitos likutį iki tam tikro lygio. Už tai įmonė moka bankui nustatyto dydžio palūkanas. Ši įmonės skola bankui bus padengta palaiptu, įplaukiant į įmonės sąskaitą pinigams. Tokia bankų paslauga pagerina atsiskaitymų būklę ir yra labai patogi įmonėms, kai jos laikinai turi likvidumo problemų.

Overdrafto tėvynė – Didžioji Britanija, bet pastaruoju metu šioje šalyje nėra plačiai naudojama ši kredito rūšis. Overdraftas dažniau taikomas bankų tarpusavio atsiskaitymams, kai Europos bankai apmoka Lietuvos bankų pavedimus viršydami korespondentinės sąskaitos likutį.

Overdraftas gali būti suteikiamas, trūkstant pinigų atsiskaitomojoje sąskaitoje, apmokant kliento mokamuosius dokumentus arba išmokant grynaisiais pinigais. Atsiskaitomoji sąskaita, turinti debetinį likutį, įgauna paskolinės sąskaitos savybes. Už šį likutį klientas moka bankui nustatyto dydžio palūkanas. Klientas nuo rezervuotos, bet nepanaudotos overdrafto sumos moka bankui delspinigus už kiekvieną pradelstą dieną. Klientas savo atsiskaitomojoje sąskaitoje negali turėti didesnio debetinio likučio, nei leidžia overdrafto limitas (Aleksnevičienė, 2005, p. 145).

R. Mituzienė (2005) išskiria techninį overdraftą, kuris suteikiamas tiems klientams, kurie pateikia dokumentus, kad jie yra mokūs ir darbo overdraftą, kuriuo bankas nustato limitą klientui, turinčiam sąskaitą tame banke maksimaliam terminui, kuris yra 90 dienų.

Pagrindinis skirtumas tarp kreditinės linijos ir overdrafto yra tas, kad kreditinės linijos atveju klientui atidaroma paskolų sąskaita, iš kurios atliekami kliento pavedimai. Skiriasi ir šių paslaugų

suteikimo trukmė. Kreditinė linija gali būti suteikiama vieneriems ir daugiau metų, o overdraftas dažniausiai suteikiamas iki vienerių metų. Kreditinės linijos palūkanos yra analogiškos trumpalaikių paskolų palūkanų dydžiui, o overdrafto visuomet yra keliais procentiniais punktais didesnės. Todėl nuolat stingant pinigų, tikslinga naudotis kreditine linija. Overdraftas, kaip ir kreditinė linija, gali būti suteikiamas tiek su apdraudimu, tiek be apdraudimo.

V. Aleknevičienė (2005) teigia, kad banko kortelė – palyginti nauja mokėjimo priemonė, visai neseniai pradėta naudoti Lietuvoje. Egzistuoja dvi kortelių rūšys. Debetinė (debet) kortelė – banko išleidžiama kortelė, kuria mokama neviršijant mokėtojo sąskaitos likučio. Kreditinė (kredito) kortelė – banko išleista kortelė, suteikianti ją įsigijusiam asmeniui teisę naudotis banko paskola prekėms ir paslaugoms apmokėti. Istoriniai šaltiniai teigia, kad pirmosios mokėjimo kortelės buvo kreditinės. Jau 1914 metais JAV kai kurios parduotuvės savo geriausiems klientams pradėjo išduoti korteles, ant kurių užrašydavo pirkėjo pavardę ir adresą. Daug tobulesnė sistema, kurios naudojimo principai išliko iki šių dienų, buvo sukurta 1959 metais, kai kredito korteles pradėjo teikti bankai, kurie pervesdavo pinigus į parduovėjų sąskaitas iš karto po jų sandorio su pirkėju, ir ėmė procentus už teikiamą kreditą. Pirmasis tokias korteles išleido „Bank of Amerika“.

Mūsų šalyje pirmosios kreditinės kortelės atsirado 1992 metų pabaigoje. Tuomet Vilniaus bankas pirmasis Lietuvoje pradėjo platinti tarptautinę mokėjimų kortelę VISA. Kreditas, gaunamas naudojant kredito korteles, yra artimas overdraftui, bet pirmasis turi ypatumų, nes jį klientas gali gauti visame pasaulyje bet kuriuo paros metu. Neatsitiktinai kredito korteles pirmieji pamėgino verslininkai, kurie dažnai lankosi Vakarų šalyse. Šios kredito rūšies pranašumai yra galimybė pirkti prekes, sumokėti už paslaugas ir gauti grynuosius pinigus (Aleknevičienė, 2005, p. 145).

Pagal S. Taraila (2001) vekseliai, kaip skolos vertybiniai popieriai, gali būti naudojami labai įvairiai. Esant tiesioginiam komerciniam kreditui, vekseliai yra pirkėjo pasižadėjimas sumokėti tiekėjui už parduotas prekes arba suteiktas paslaugas. Esant netiesioginiam komerciniam kreditui, vekseliai, kaip mokėjimo dokumentai gali būti perkami faktoringo ar forfeitingo institucijų. Tarpbankinio kredito procese vekseliai įkeičiami, kai centrinis bankas teikia komerciniams bankams vienos nakties arba likvidumo paskolas. Vekselius diskontuodami su regreso teise, bankai gali išduoti paskolas ūkio subjektams. Klientas už juos gauna pinigus iš karto, atėmus mokesį ir palūkanas, o bankas gauna pinigus atėjus vekselio apmokėjimo terminui. Šie vertybiniai popieriai yra vienas pagrindinių valstybinio kredito instrumentų. Būtent valstybinio kredito atveju vekselis egzistuoja kaip tam tikra kredito rūšis.

Obligacijas dažniausiai naudoja valstybė, bet pamažu jas pradeda naudoti ir ūkio subjektams kredituoti. Pirmuoju atveju šiuos vertybinius popierius emituoja Vyriausybė, antruoju – verslo subjektai. Lietuvoje keletą metų funkcionavo ir taupymo lakštai, kaip valstybinio kredito instrumentas, turintis obligacijų ir vekselių bruožų ir skirtas kredito ištekliams pritraukti iš šalies

gyventojų.

S. Taraila (2001) teigia, kad faktoringas - viena seniausių kredito rūšių. Jis apibūdinamas kaip trumpalaikių mokėjimo reikalavimų, kurių pagrindas prekių arba paslaugų tiekimas pirkėjams, pardavimas kredito institucijai (faktoriui), refinansuojant pirkėjui suteiktą kreditą. Faktoringo metu iš tiekėjų yra superkamos prekybos skolos, kurios vėliau išieškamos iš pirkėjų. Faktoringo kompanijos vertina kiekvieno kliento (debitoriaus) likvidumą ir suteikia jiems kredito limitą. Jos administruoja gautinas sumas, prisiima pirkėjo (debitoriaus) įsipareigojimų nevykdymo riziką, išmoka savo klientams pinigus iš karto, o pirkėjai (debitoriai) sumoka ateityje tiesiogiai faktoringo kompanijai.

Forfeitingą O. Buckiūnienė (2001) apibrėžia kaip prekybos finansavimo metodą, kai kredito įstaiga (forfeitorius) nuperka iš tiekėjo (dažniausiai eksportuotojo) be regreso teisės garantiją turinčius vekselius arba kitus mokestinius reikalavimus. Sudarius pirkimo sandorį, importuotojas turi sumokėti dalį prekės kainos iš anksto (10-15 proc.). Už kitą dalį kainos pirkėjas išrašo komplektą vekselių (vekselių portfelį) tokios sumos, kuri lygi prekės vertei ir palūkanoms už kreditą, kurį tokia forma sutinka teikti tiekėjas. Pardavėjas, gavęs vekselių portfelį, parduoda jį bankui arba specialiai forfeitingo kompanijai be teisės pirkti ir gauna pirmuosius pinigus sandorio pradžioje. Forfeitorius, įsigydamas skolinį pasižadėjimą, įsipareigoja apmokėti vekselį. Diskonto dydį lemia nemokėjimo pagal vekselį rizika, įsipareigojimo suma ir jo padengimo terminas, banko paskolų palūkanų norma. Pirkėją kredituoja ne tiekėjas, bet forfeitorius, kuris prisiima pinigų nesumokėjimo riziką. Forfeitingo operacijos apdraudimo būdas yra vekselių laidavimas. Tokius vekselius lengva parduoti antrinėje rinkoje.

Lizingas anot R. Mituzienės (2005) – tai ilgalaikis kreditas prekine forma, kai išnuomoto turto savininkas už suteiktą daiktinę paskolą gauna palūkanas, tai galima vadinti išperkamąja nuoma. Tai tam tikra verslo kreditavimo sistema, jungianti nuomos ir įmonės kreditavimo elementus. Lizingo objektas gali būti gamybinės paskirties kilnojamasis ir nekilnojamasis turtas, t.y. žemė, pastatai, pramoniniai įrenginiai, kompiuterių ir informacinė technika, organizacinė technika, parduotuvių įranga ir apipavidalinimas, žemės ūkio mašinos, automobiliai, sunkvežimiai, lėktuvai t.t.

Komercinis kreditas – tai kreditas, kurį pirkėjui teikia prekių ar paslaugų pardavėjas, atidedamas mokėjimo terminą arba atsiskaitydamas vekseliais už parduotas prekes ar suteiktas paslaugas iki sutarto laiko. Komercinis kreditas šiuo metu yra viena populiariausių komercinio kredito rūšių. Kad įmonės – tiekėjai atidėtų mokėjimus, jų finansinė padėtis turi būti gera. Viena vertus, mokėjimų atidėjimas suteikia galimybę pritraukti daugiau klientų ir padidinti pardavimų apimtį, kita vertus, komercinis kreditas visada susijęs su didesne rizika, nes atidėti mokėjimą paprastai prašo įmonės, kurių silpna finansinė būklė ir joms gauti trumpalaikį kreditą banke gali

būti sudėtinga.

Šiame kreditavimo procese nedalyvauja jokia kredito įstaiga, o tik tiekėjas ir pirkėjas. Pirkėjas gauna prekes, gali jas naudoti pagal paskirtį, o tiekėjas laukia, kol su juo bus atsiskaityta. Todėl šį kreditą būtų tikslinga vadinti tiekėjų kreditu. Komercinį kreditą gali suteikti ir bankai, ir specialios kredito institucijos, išpirkdami atsiskaitymo dokumentus. Tuomet pasireiškia netiesioginis komercinis kreditas – faktoringas ar forfeitingas.

Pagal apdraudimo būdą kreditai gali būti:

- 1) apdrausti;
- 2) neapdrausti.

Apdrausti kreditai gali būti hipoteka, įkeičiant turta, garantija arba laidavimu.

Neapdrausti kreditai neturi papildomų sugražinimo garantijų. Jų išdavimo pagrindą sudaro gavėjo finansinė būklė ir bankas visiškai priklauso nuo kliento finansinės veiklos (Buckiūnienė, 2001, p. 126).

Pagal kreditų terminus išskiriami kreditai:

- 1) iki pareikalavimo;
- 2) terminuoti kreditai.

Kreditams iki pareikalavimo nėra nustatytas gražinimo terminas, tai neterminuoti kreditai, kurie gražinami pareikalavus. Terminuotiems kreditams yra nustatytas laikotarpis, per kuri jie turi būti gražinti. Terminuoti kreditai dar klasifikuojami į:

- a) trumpalaikius;
- b) vidutinės trukmės;
- c) ilgalaikius (Aleksnevičienė, 2005, p. 153).

Trumpalaikiai kreditai yra tokie, kurie kartu su palūkanomis turi būti gražinami ne vėliau kaip per vienerius metus. Šios rūšies paskolos dažniausiai skiriamos nekilnojamojo ir kilnojamojo turto remonto išlaidoms, įsiskolinimams apmokėti, žaliavoms pirkti. Kadangi kreditai kartu su palūkanomis turi būti gražinami ne vėliau kaip per vienerius metus, jų gražinimo laikotarpis turi atitikti perkamo turto „uždirbamų“ pinigų laikotarpį.

Vidutinės trukmės kreditai, palyginti su trumpalaikiais, suteikiami ilgesniam laikotarpiui, todėl ir jų panaudojimo galimybės daug platesnės. Šios rūšies paskolos skiriamos tiek ūkio subjektų gamybinei ir komercinei veiklai plėtoti, tiek gyventojų vartojimo reikmėms tenkinti. Tokių kreditų terminai svyruoja nuo 1 iki 5 metų.

Ilgalaikiai kreditai naudojami įmonių rekonstrukcijai ar gamybos modernizavimui finansuoti, įsigyjant nekilnojamąjį turta, įrenginius ar transporto priemones. Jie taip pat teikiami gyventojams gyvenamajam būstui įsigyti. Ilgalaikiai kreditai suteikiami ilgesniam negu 5 metų laikotarpiui. Svarbu, kad ūkio subjektai neprašytų trumpalaikės paskolos, savo trumpalaikėms

reikmėms skirtus pinigus investavę į ilgalaikį turtą. Toks investicijos refinansavimas problemos neišspręstų, o tik pablogintų likvidumą.

Pagal palūkanų rūšis kreditai gali būti:

- 1) paprastųjų palūkanų;
- 2) sudėtinių palūkanų;
- 3) fiksuotųjų palūkanų;
- 4) kintamųjų palūkanų (Mituzienė, 2005, p. 36).

Paprastųjų palūkanų kreditai yra tokie, kuriems mokėtina palūkanų suma skaičiuojama nuo pasiskolintos sumos arba jos likučio.

Sudėtinių palūkanų kreditai yra kreditai, kuriems mokėtina palūkanų suma skaičiuojama nuo pasiskolintos sumos ir palūkanų, priskaičiuotų ankstesniais laikotarpiais, t.y. palūkanos kapitalizuojamos.

Fiksuotųjų palūkanų kreditams yra nustatoma fiksuota palūkanų norma per visą laikotarpį nuo kredito išdavimo dienos iki grąžinimo.

Kintamųjų palūkanų kreditų palūkanų norma svyruoja pagal rinkos palūkanų normą.

Pagal gavėją ir skolinimosi tikslą kreditai klasifikuojami į:

- 1) valstybinį;
- 2) įmonių bei organizacijų;
- 3) gyventojų;
- 4) tarpbankinį (Aleksnevičienė, 2005, p. 155).

Valstybinis kreditas yra toks, kai gyventojai, įmonės arba tarptautinės finansinės organizacijos skolina pinigus valstybei. Valstybė skolinasi, kad padėtų biudžeto deficitą, išleisdama ir parduodama išdo vekselius, obligacijas ar taupymo lakštus. Valstybė yra didžiausia skolininkė.

Įmonėms ir organizacijoms teikiami kreditai trumpalaikėms, vidutinės trukmės ir ilgalaikėms investicijoms finansuoti.

Gyventojų kreditai teikiami gyventojams vartojimo prekėms įsigyti (baldams, ryšio priemonėms, automobiliams), gyvenimo sąlygoms gerinti (gyvenamųjų namų statybai, nekilnojamojo turto pirkimui), išsimokslinimo išlaidoms (studijos užsienio universitetuose, stažuotėms, individualiems moksliniams projektams), medicininėms išlaidoms ir pan.

Tarpbankinio kredito padedami komerciniai bankai gali pasiskolinti iš centrinio banko arba skolintis vieni iš kitų tam tikrą pinigų sumą, reikalingą einamiesiems atsiskaitymams atlikti, trumpalaikiam likvidumui palaikyti ar kreditiniams ištekliams padidinti.

Pagal kredito susidarymo vietą jie gali būti:

- 1) vidaus;

2) užsienio (tarptautiniai).

Būdingas pavyzdys yra valstybinis kreditas. Emituojant ir parduodant vyriausybės vertybinius popierius šalyje susidaro vidaus skola, o skolinantis iš tarptautinių organizacijų – užsienio skola. Tarptautiniams kreditams būdingas atsiskaitymas užsienio valiuta.

O. Buckiūnienė (2001) dar kreditus klasifikuoja pagal šiuos kriterijus.

Pagal kredito tikslinę paskirtį:

- 1) kreditai sandoriui sudaryti;
- 2) apyvartinio kapitalo finansavimo kreditai;
- 3) kreditai ilgalaikiam turtui (kilnojamajam ir nekilnojamajam) įsigyti.

Timothy W. Koch ir S. Scott MacDonald (2000) kreditus dar klasifikuoja ir pagal ekonominės veiklos rūšis:

- 1) kreditai pramonei;
- 2) kreditai žemės ūkiui;
- 3) kreditai statybai;
- 4) kreditai prekybai ir kt.

R. Mituzienė (2005) skiria kreditus pagal valiutą, kuria jie išduoti gali būti:

- 1) nacionaline valiuta;
- 2) konvertuojamomis užsienio valiutomis.

Kreditus pagal grąžinimo būdus skiria O. Buckiūnienė (2001), kai:

- 1) palūkanos mokamos ir kreditas grąžinama dalimis pagal sutartyje numatytus terminus (kas mėnesį, kas ketvirtį);
- 2) palūkanos mokamos sutartyje numatytais terminais, kreditas – pasibaigus terminui;
- 3) palūkanos ir kreditas grąžinami pasibaigus sutarties terminui.

Pagal suteikimo šaltinius kreditai gali būti dengiami:

- 1) iš nuosavų lėšų (akcinis kapitalas, rezervai, pelnas);
- 2) iš skolintų lėšų (įsiskolinimas kredito įstaigoms, centriniam bankui, indėliai, akredityvai);
- 3) iš specialiųjų skolinimo fondų (tarptautinių organizacijų, Vyriausybės).

Taigi, kreditavimo paslaugų rinkos augimas ir vystymasis sąlygojo kreditavimo metodų tobulėjimą bei naujų kreditavimo formų atsiradimą. Skolinimo paslaugų tipas kiekvienu konkrečiu atveju turi būti įvardijamas paskolos sutartyje. Jis priklauso nuo daugelio veiksnių, iš kurių svarbiausi:

- 1) kredito tikslinė paskirtis;
- 2) kredito gavėjo ir jo klientų (tiekėjų, rangovų, užsienio partnerių) kontraktų sąlygos;
- 3) kliento patikimumas ir kreditingumas;
- 4) kredito apdraudimo laipsnis ir kt.

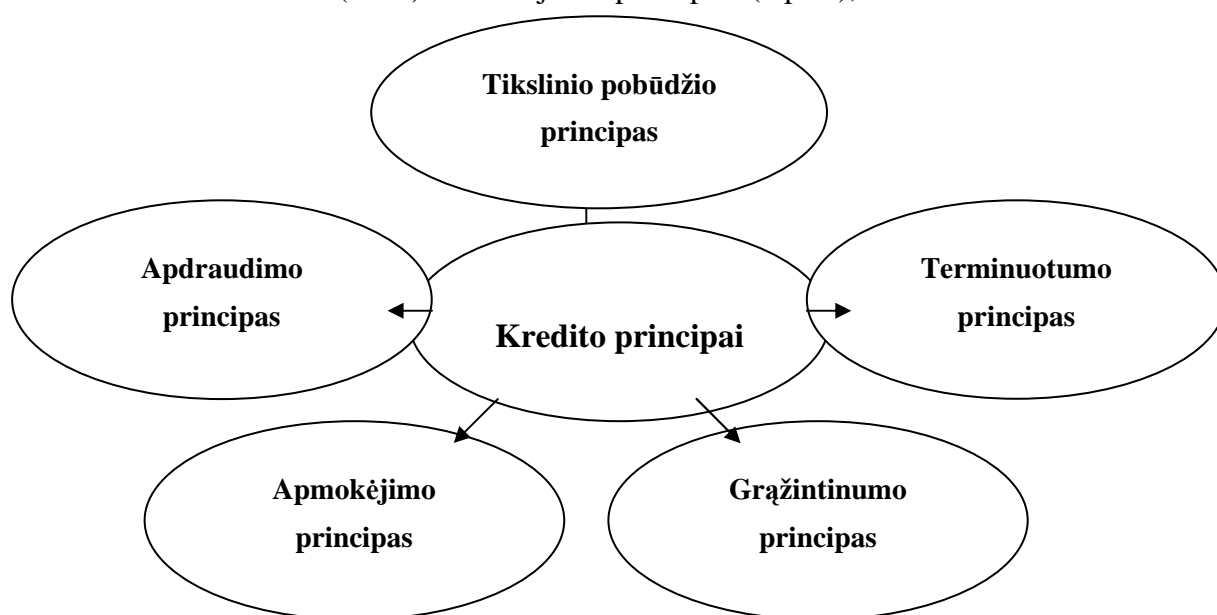
1.6. Kredito principai

Kredito santykiai remiasi tam tikra metodologija, kurios vienas iš elementų yra principai. Jų turi būti laikomasi vykdant bet kurią kredito rinkos operaciją. Principai stichiškai kūrėsi dar pirminiame kredito santykių vystymosi etape, o vėliau įgavo tiesioginę išraišką valstybės ir tarptautinėje kredito įstatymų leidyboje (Aleksnevičienė, 2005, p. 154).

R. Mituzienė (2005) išskiria 3 svarbiausius kredito išdavimo principus:

1. terminuotumo principas;
2. grąžintinumą principas;
3. mokumo principas.

V. Aleksnevičienė (2005) vadovaujasi 5 principais (5 pav.), tai:

Šaltinis: ALEKNEVIČIENĖ, V. (2005) Finansai ir kreditas, p. 154.

5 pav. Kredito principai

Tikslinio pobūdžio principas reikalauja, kad kreditai būtų išduodami sutartyje apibrėžtam tikslui. Kreditorius, atsižvelgdamas į kredituojamo objekto riziką, nustato tam tikrą palūkanų normą. Jei ilgalaikė banko paskola išduodama veinančiam investicijų projektui finansuoti, tai ji negali būti panaudota kitam investicijų projektui finansuoti. Jei trumpalaikė banko paskola išduodama žaliavoms pirkti, ji negali būti naudojama darbo užmokesčiui mokėti ir pan.

Taip yra todėl, kad kreditoriai atlygio už prekes arba pinigus reikalauja atsižvelgdami į kredito riziką. Kreditą paėmus mažesnės rizikos projektui finansuoti, o naudojant didesnės rizikos projektui finansuoti, kreditoriai būna apgaunami. Kontroliuojant, kaip kreditas naudojamas, galima rasti nemažai pažeidimų. Nustačius, jog nesilaikoma tikslinės paskirties, kreditas gali būti atšauktas arba padidinta palūkanų norma (Aleksnevičienė, 2005, p. 154).

Terminuotumo principas reikalauja, kad kreditai būtų išduodami tam tikram laikui. Kredito sandoriuose pinigų sumos, nepriklausomai nuo jų kilmės ir paskirties, būtinai siejamos su tam tikrais laiko momentais arba intervalais. Šio principo svarbą lemia kreditavimo pobūdis, nes įvairiais laiko momentais gautų ir išleistų pinigų vertė nevienoda. Trumpalaikiai kreditai suteikiami apyvartiniam turtui finansuoti ir turi būti gražinti kartu su palūkanomis ne vėliau kaip po metų. Jų kaina dažnai mažesnė nei ilgalaikių kreditų dėl mažesnės kreditoriaus rizikos, o palūkanų norma nustatoma fiksuota. Ilgalaikiai kreditai teikiami ilgalaikėms investicijoms finansuoti. Ilgalaikius kreditus naudoti trumpalaikiams poreikiams finansuoti yra saugu, bet brangu dėl didesnių palūkanų. Kredito gavėjas turėtų taip suderinti jų terminus su kredituojančia įmone ar įstaiga, kad pagal planuojamus pinigų srautus galėtų laiku gražinti skolą. Priešingu atveju, gali tekti mokėti delspinigius, didesnes palūkanas, patirti skolų išieškojimų procedūrą. Terminai nustatomi ne tik visiems įsipareigojimams įvykdyti. Kredito sutartyje fiksuojami ir tarpiniai palūkanų mokėjimo bei kredito gražinimo terminai, kurių skolininkui būtina laikytis (Aleksnevičienė, 2005, p. 154).

Praktikoje egzistuoja ir neterminuoti kreditai, t.y. kreditai iki pareikalavimo. Tipinis tokių kreditų pavyzdys yra atsiskaitomosios verslo subjektų, valstybės institucijų ir gyventojų sąskaitos bankuose, indėliai iki pareikalavimo. Pinigai iš atsiskaitomųjų sąskaitų gali būti paimami bet kada, o bankui už pinigų likutį jose mokamos minimalios palūkanos. Tai nėra tipinis kredito sandoris, nes pinigai atsiskaitomosiose sąskaitose yra bankų kreditiniai ištekliai.

Gražintinumo principas reikalauja, kad suteiktas kreditas būtų gražintas kreditoriaus nustatytais terminais arba jam pareikalavus.

Už laiku nesumokėtas palūkanas imami sutartyje numatyto dydžio delspinigiai. Laiku negražinus paskolos, nuo termino pasibaigimo dienos skaičiuojamos sutartyje numatytos padidintos palūkanos. Kai paskolos gavėjas neturi pakankamai pinigų vykdyti visus įsipareigojimus kreditoriui, iš jo sumokėtos sumos eilės tvarka skaičiuojama ir dengiama:

- delspinigiai už laiku nesumokėtas palūkanas;
- palūkanos;
- padidintos palūkanos už laiku nesumokėtą paskolą;
- paskolos dalis, esanti pradelsto termino sąskaitoje;
- paskola.

Ši eilės tvarka vaizdžiai rodo, ką gali reikšti skolininkui nesilaikyti gražintinumo principo.

Apmokėjimo principas reikalauja, kad už komercinį pasitikėjimą skolinant pinigus arba parduodant prekes ir paslaugas skolon reikia atlyginti. Kartais nepagrįstai tapatinamos kredito ir paskolos sąvokos. Būtent apmokėjimo principas šias sąvokas padaro netapačias. Prekes arba pinigus galima paskolinti nereikalaujant už jas palūkanų ar kitokio atlygio. Tokia ūkinė operacija kreditinių santykių nesukuria, todėl paskolos kreditu vadinti negalima.

Apdraudimo principas reikalauja užtikrinti, kad kreditorius galėtų apginti savo turtinius interesus, jei skolininkas nevykdys prisiimtų įsipareigojimų. Apdraudimas ypač aktualus nestabilioje ekonominėje sistemoje, kredituojant nepatikimus klientus ar rizikingus projektus, teikiant ilgalaikius kreditus. Apdraudimo principo nesilaikymas sukelia problemų ne tik konkrečiam bankui, bet ir pavojų makroekonominiam stabilumui. Jei suteiktos paskolos nebūtų gražinamos, bankai negalėtų vykdyti savo įsipareigojimų kredito išteklių tiekėjams. Pastarieji pradėtų nepasitikėti ne tik konkrečiu banku, bet ir visa bankų sistema. Mažėjant kreditų ištekliams, jie pabrangtų (Aleknevičienė, 2005, p. 155).

1.7. Kredito rizika ir jos valdymas

Viena iš svarbiausių banko veikloje yra kredito rizika, nes paskolų portfelis paprastai sudaro pačią didžiausią banko aktyvų dalį.

Kredito rizika reiškia, kad klientas neįvykdys savo įsipareigojimų bankui. Atitinkamai kredito rizikos valdymo tikslas - įvertinti galimų nuostolių atsiradimo galimybę, numatyti jų dydį, pateikti informaciją banko vadovybei, kad būtų pagerinta susidariusi padėtis (Vaškelaitis, 2003, p. 111).

Banko kredito rizikos prisiėmimo principai pagal V. Vaškelaitį (2003):

- prisiimti tik tą kredito riziką, kuri yra išmatuojama ir valdoma;
- finansuoti tik tokius klientus, kurie yra mokūs ir gali garantuoti paskolų gražinimą iš teikiamų pinigų srautų per visą paskolos laikotarpį;
- valdyti konsoliduotą kredito riziką vadovaujantis susijusių asmenų principu.

Savo ruožtu kredito rizikos valdymo priemonės sudaro:

- kreditavimo taisyklės ir tvarka;
- kreditavimo procedūros, reglamentuojančios kreditavimo veiklą;
- kredito rizikos limitų sistema;
- paskolų klasifikavimo modeliai bei jų nustatymo kriterijai;
- kredito rizikos valdymas banko padaliniuose;
- kreditavimo darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas (Vaškelaitis, 2003, p. 112).

Paskolos suteikiamos pagal griežtai nustatytus kriterijus. Šie kriterijai turi apibrėžti klientą, paskolos struktūrą ir tikslą, paskolos gražinimo šaltinius ir apdraudimo priemonę.

Vertinant kliento mokumą, svarbiausia yra gerai atlikti kredito analizę. Kredito analizės tikslas yra kuo geriau įvertinti esamą kliento padėtį ir perspektyvas toje srityje, kurioje klientas siūlo savo produktus ar paslaugas.

Atliekant kredito analizę, kiekvienam klientui priskiriamas kliento reitingas. Ūkio subjekto

reitingas apima kliento finansinės būklės įvertinimą, kliento kokybines charakteristikas ir verslo perspektyvą. Fizinio asmens reitingas parodo kliento mokumą bei galimybes grąžinti paskolą.

Banko paskolų portfelio diversifikavimas pasireiškia kreditavimo galimybių išskirstymu. Banko kredito rizika didėja didinant bendrą kreditų apimtį, koncentruotą tarp nedidelio skaičiaus skolininkų. Diversifikuojant banko kredito portfelį V. Vaškelaitis (2003) kreditus išskiria pagal:

- terminus - priklausomai nuo laukiamų rinkos konjunktūros pakitimų reguliuojama trumpalaikių, vidutinės trukmės ir ilgalaikių skolų dalis;
- kreditų paskirtį - sezoniniai, kreditai ilgalaikiam turtui įsigyti ir kt.;
- užstato patikimumą;
- palūkanų už kreditą nustatymą - fiksuotos ar kintamos;
- ūkio šakas, šalis ir kt.

Banke veikia naujų paskolų suteikimo ir anksčiau išduotų paskolų termino pratęsimo sistema.

Pagrindiniai paskolų suteikimo principai:

1. Kolegiali atsakomybė priimant sprendimą dėl paskolos suteikimo.
2. Įgaliojimų ir atsakomybės nustatymas.
3. „Keturių akių“ principas, kuris reiškia:
 - sprendimą dėl paskolos suteikimo priima ne mažiau kaip 2 žmonės;
 - paskolos sutartį rekomenduojama pasirašyti 2 banko įgaliotiems asmenims.
4. Rizikos padalijimas, t.y. asmuo, pateikęs paskolos projektą, negali priimti sprendimo dėl paskolos suteikimo (Vaškelaitis, 2003, p. 112).

Už banko paskolų portfelį atsakinga banko valdyba. Banko valdyba yra suteikusi kreditavimo ir kredito rizikos valdymo įgaliojimus banko Paskolų komitetui.

Paprastai paskolų monitoringas vykdomas dviem aspektais:

- atskiros paskolos monitoringas;
- paskolų portfelio monitoringas.

Banko paskolų portfelio ir didelių paskolų monitoringo tikslas - teikti teisingą informaciją banko vadovybei apie paskolų portfelio struktūrą ir rizikos koncentraciją.

Banko paskolų portfelio, atskirų paskolų monitoringas, ataskaitų rengimas turi būti atliekamas labiausiai atkreipiant dėmesį į pagrindinius klausimus:

- atitikimas banko kredito rizikos politikai;
- dydžiai ir dinamika;
- struktūra;
- produktai;

- paskolos pagal ekonominę veiklą;
- terminai;
- valiuta;
- draudimo priemonės;
- rizikos koncentracija ir didžiausios paskolos;
- portfelio struktūra pagal paskolų kokybę vadovaujantis grupavimo sistema;
- uždelstų mokėjimų struktūra ir dydžiai;
- paskolų nuostolių struktūra ir dydžiai (Vaškelaitis, 2003, p. 111).

Paskolų ir jų rizikos kontrolė turi veikti nepriklausomai ir atskirai nuo tiesioginio kreditavimo veiklos.

Būtina įvertinti tiek balansinėje, tiek nebalansinėje apskaitoje pavaizduotų paskolų kredito rizika. Vertinant atskiros paskolos ar paskolų portfelio riziką reikia atkreipti dėmesį į galimus ekonomikos bei atskirų ūkio šakų pakitimus ir įvertinti paskolą esant pačioms nepalankiausioms sąlygoms.

Dabar Lietuvos bankų paskolos pagal joms tenkančią riziką kol kas grupuojamos į penkias grupes:

1. Standartinės paskolos, kai paskolos ir palūkanos gražinamos nustatytu laiku, gavėjo finansinė būklė nekelia abejonių, paskola yra pakankamai apdrausta. Rizika ir specialiųjų atidėjimų poreikis - 0 proc.

2. Galimos rizikos paskolos, joms būdingi standartinės paskolos bruožai, tačiau palūkanos mokamos pavėluotai nuo 1 iki 30 dienų arba nuo 1 iki 90 dienų, bet paskola pakankamai apdrausta, gavėjo finansinė būklė stabili. Rizika ir specialiųjų atidėjimų poreikis taip pat lygus 0 proc.

3. Padidėjusios rizikos paskolos, kai paskolų ir palūkanų gražinimo terminai uždelsti nuo 31 iki 90 dienų, gavėjo finansinė būklė blogėja, paskola apdrausta nepakankamai. Rizika ir būtini specialieji atidėjimai - 20 proc. paskolos.

4. Abejotinos paskolos, kai paskolos terminai uždelsti nuo 91 iki 180 dienų, skolininkas turi rimtų finansinių problemų, veikla nuostolinga ir tolesnis verslo gyvavimas kelia didelių abejonių, paskola tik iš dalies garantuota užstatu. Rizika ir būtini specialieji atidėjimai - 40 proc. paskolos.

5. Nuostolingos paskolos, kai terminai uždelsti daugiau kaip 180 dienų, skolininko finansinė padėtis yra bloga ir jis neturi realių galimybių tęsti savo veiklą bei atsiskaityti su kreditoriais, paskola negarantuota arba užstatas yra apskaičiuotas kaip neturintis jokios vertės bankui. Rizika ir būtini specialieji atidėjimai - 100 proc. paskolos (Mituzienė, 2005, p. 40).

Lietuvos banko valdyba 2003 m. kovo 20 d. nutarimu Nr. 15 patvirtino naujas „Abejotinių aktyvų vertinimo, grupavimo ir specialiųjų atidėjimų sudarymo bendrąsias nuostatas“. Sutinkamai su jomis Lietuvos Respublikoje veikiantys bankai ir užsienio šalių bankų filialai, taip pat Centrinė

kredito unija abejotinus aktyvus vertina, grupuoja ir sudaro specialiuosius atidėjimus vadovaudamiesi banko abejotinių aktyvų vertinimo ir grupavimo taisyklėmis. Minimalius banko abejotinių aktyvų vertinimo ir grupavimo taisyklių reikalavimus nustato minėtas dokumentas (Mituzienė, 2005, p. 41).

Banko taisyklėse nustatyta tvarka, kad paskolos skirstytinos į homogeninių paskolų grupes. Šiose taisyklėse, jei bankas teikia tokias paskolas, turi būti išskirtos tokios homogeninių paskolų grupės:

- verslo paskolos;
- hipotekinės paskolos;
- vartojamosios paskolos;
- paskolos centrinių ir vietinių valdymo institucijų, įskaitant privalomuosius socialinio ir sveikatos draudimo fondus, funkcijoms vykdyti;
- paskolos finansiniam tarpininkavimui.

Abejotini aktyvai vertinami vienu iš dviejų metodų:

- individualiai, atsižvelgiant į pagrindinius ir papildomus vertinimo ir grupavimo kriterijus;
- bendrai, taikant statistinius metodus ir modelius, pagrįstus istorinių duomenų vertinimu (Mituzienė, 2005, p. 39).

Kiekvienos homogeninių paskolų grupės paskolų vertinimo ir grupavimo metodas parenkamas individualiai pagal paskolos sumą. Banko taisyklėse nustatoma suma, kurią viršijančios paskolos vertinamos individualiai. Paskolos, neviršijančios šios sumos, vertinamos bendrai, taikant statistinius metodus ir modelius. Jei vienam skolininkui suteiktos kelios paskolos ir jo atžvilgiu prisiimti nebalansiniai įsipareigojimai, šių abejotinių aktyvų grupavimo metodas nustatomas pagal bendrą šiam skolininkui tenkančią abejotinių aktyvų sumą.

Bendrai vertintinos paskolos banko nuožiūra gali būti vertinamos ir individualiai. Paskola, kuri buvo vertinta individualiai, grąžinus jos dalį, gali būti vertinama bendrai. Banko taisyklėse numatomi kriterijai, pagal kuriuos nustatoma, kada ir kaip gali būti keičiamas paskolos vertinimo ir grupavimo metodas (Vaškelaitis, 2003, p. 115).

Abejotinių aktyvų grupavimo dažnumas numatomas banko taisyklėse. Individualiai vertinamų abejotinių aktyvų grupavimas atliekamas ne rečiau kaip kas ketvirtį. Bendrai vertinamų abejotinių aktyvų, taikant statistinius metodus ir modelius, grupavimas atliekamas ne rečiau kaip kas pusmetį.

Abejotini aktyvai grupuojami į anksčiau minėtas penkias rizikos grupes.

I rizikos grupes (pogrūpius) sugrupuotų abejotinių aktyvų specialiųjų atidėjimų poreikis nustatomas atsižvelgiant į:

- individualiai vertinamų abejotinių aktyvų - abejotino aktyvo rizikos grupę, užtikrinimo priemonę ir kitus veiksnius;

- bendrai, taikant statistinius metodus ir modelius, vertinamų abejotinių aktyvų - statistiniais metodais ir modeliais nustatytą specialiųjų atidėjimų poreikį.

Visų banko vienam skolininkui suteiktų paskolų ir jo atžvilgiu prisiimtų įsipareigojimų rizikos grupė turi būti vienoda. Šių paskolų ir nebalansinių įsipareigojimų rizikos grupė nustatoma pirmiausia kiekvienos paskolos ir kiekvieno nebalansinio įsipareigojimo rizikos grupė, paskui nustatoma didžiausią riziką atitinkanti grupė ir jai priskiriamos visos tam skolininkui suteiktos paskolos ir jo atžvilgiu prisiimti nebalansiniai įsipareigojimai.

Pagrindiniai vertinimo ir grupavimo kriterijai:

- skolininko ūkinė ir finansinė būklė, verslo planas, jeigu jis yra, bei jo vykdymas;
- paskolos ar jos dalies grąžinimo ir palūkanų mokėjimo terminų laikymasis;
- paskolos persvarstymo faktai;
- šalies rizika;
- tarptautinių reitingo agentūrų skolininkui suteikti reitingai, jei toks reitingas suteiktas (Vaškelaitis, 2003, p. 111).

Banko taisyklėse ar su šiomis taisyklėmis susijusiuose dokumentuose turi būti numatyti išsamūs skolininko finansinės būklės vertinimo reikalavimai bei procedūros, pagal kurias atsižvelgus į visus vertinimo rodiklius nustatomas galutinis skolininko finansinės būklės įvertinimas.

Bankai sudaro šiuos specialiuosius atidėjimus:

- abejotiniams aktyvams;
- bendram abejotinių aktyvų portfeliui.

2 lentelė

Specialieji atidėjimai abejotiniams aktyvams

Rizikos grupė	Specialieji atidėjimai, proc.
I rizikos grupė	0 proc
II rizikos grupė	nuo 1 iki 15 proc
III rizikos grupė	nuo 15 iki 40 proc
IV rizikos grupė	nuo 40 iki 60 proc
V rizikos grupė	100 proc

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal MITUZIENĖ, R. (2005) Finansų pagrindai, p. 40.

Specialieji atidėjimai bendram abejotinių aktyvų portfeliui - ne mažiau kaip 0,1 proc visų abejotinių aktyvų sumos, išskyrus tam tikrus atvejus.

Prieš skaičiuojant individualiai vertinamų abejotinių aktyvų specialiųjų atidėjimų poreikį, iš abejotino aktyvo sumos atimama užtikrinimo priemonės vertė.

Bendrai pagal statistinius metodus ir modelius vertinamiems abejotiniams aktyvams sudaromi

tokio dydžio specialieji atidėjimai, kokie buvo apskaičiuoti statistiniais metodais ir modeliais, atlikus istorinių duomenų analizę.

Šios nuostatos įsigalioja nuo 2003 m. gruodžio 31 d.

Einamoji kredito kontrolė apima:

1. skolininko kapitalo pakankamumo analizę;
2. skolininko aktyvų kokybės analizę;
3. skolininko likvidumo analizę;
4. skolininko pelningumo analizę (Vaškelaitis, 2003, p. 117).

Kontroliuodamas duomenis ir gavęs žinių apie kliento kreditinio pajėgumo pakitimą (sumažėjimą), bankas gali pareikalauti pakeisti paskolos sutarties sąlygas, kad apgintų savo interesus ir pareikalauti papildomų paskolos grąžinimo garantijų.

Nepaisant bankų naudojamų standartizuotų ir formalizuotų rizikos vertinimo modelių, vertinimų ir banko priimamų sprendimų teisingumas priklauso nuo personalo patirties ir žinių.

Informacija apie kreditavimą ir paskolų valdymą turi būti nuolat pateikiama Banko tarybai, valdybai, Paskolų komitetui, tarnybų ir departamentų vadovams bei įgaliotiems darbuotojams.

2. KREDITO RINKA IR JOS PLĖTROS TENDENCIJOS LIETUVOJE

Lietuvos smulkusis ir vidutinis verslas – tai lyg ekonomikos garvežys, kuris sukuria daugiau kaip du trečdalius bendrojo vidaus produkto, tačiau pagal daugelį rodiklių ši sritis dar atsilieka nuo Europos Sąjungos vidurkio. Todėl labai svarbu siekti, kad smulkus ir vidutinis verslas vystytųsi ir plėstųsi.

Verslininkams, norintiems pradėti naują ar plėsti turimą verslą, dažnai iškyla finansavimo problema. Ne kiekvienam užtenka nuosavų lėšų, todėl dažnai investiciniams projektams įgyvendinti prireikia bankų paskolų. Tačiau kiekviena nauja idėja yra rizikinga, o bankui, kuris ryžtasi tokią idėją finansuoti – tuo labiau, todėl reikalaujama, kad klientas pateiktų verslo planą ir įkeistų dalį įmonės turto. Maža to, dažnai įmonei neužtenka įkeičiamo turto, už kurį bankas galėtų paskolinti jai reikalingą pinigų sumą. Juk pagal Lietuvos banko nustatytus įkeičiamo turto įvertinimo normatyvus, įkeičiamas turtas vertinamas tik procentine jo vertės dalimi, tad net ir turint, atrodytų, pakankamai galimo užstato, jis banko įvertinamas mažesne suma. Vadinasi, reikalingos sumos klientas gali ir negauti (Ambrazas, 2006, p. 1).

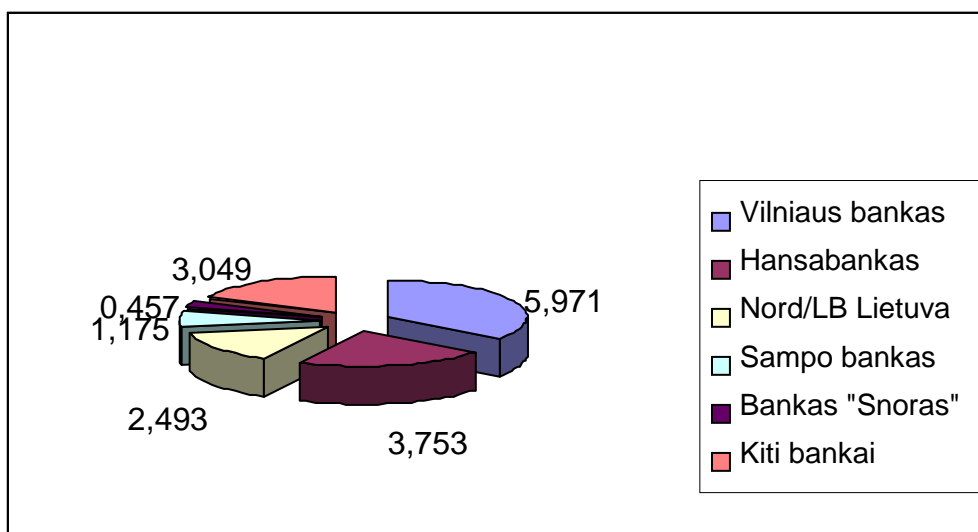
2.1. Kredito rinkos analizė

Visi žinome, kad bet kokios idėjos startui reikalingos pradinės investicijos. Pradinio kapitalo stoka Lietuvoje dar gali būti įvardijama kaip problema verslui pradėti, nors čia kaip ir kitose pasaulio šalyse jau kalbama, kad pinigų yra daug, ir jie nėra brangūs, be to, atsiranda ir vis daugiau norinčiųjų investuoti. Visa tai leidžia prognozuoti, kad finansavimas neturėtų būti kliūtimi startuoti jauniems verslininkams. Svarbu surasti mechanizmus, kaip padaryti kapitalą prieinamą tiems, kurie turi gerų idėjų, bet negali jų realizuoti, nes neturi pinigų. Todėl dažniausiai kreipiamasi į banką dėl paskolos. Tačiau ir čia susiduriama su įvairiomis problemomis, nes verslininkai vis dar skundžiasi dėl veiklai nepalankių sąlygų.

Anksčiau pagrindiniai klientai pageidavę kreditų buvo žemdirbiai, kurie nuolat stokoja apyvartos lėšų, o pastaruoju metu gausėja investicinių projektų. Pavieniai ūkininkai, kooperatinės bendrovės ar kaimuose veikiančios verslo įmonės vis daugiau dėmesio skiria savo veiklos efektyvumo didinimui, perspektyvioms technologijoms. Verslininkams dažnai stinga ne tik investicinių, bet ir apyvartos lėšų – o tam užtenka ir trumpalaikių paskolų (Ambrazas, 2006, p. 1).

Lietuvoje paskolą gali gauti verslo klientai, kurie tą paskolą gali panaudoti apyvartiniam kapitalui didinti, investiciniams projektams finansuoti, pirkti ilgalaikį turtą, t.y. įrengimus, gamybinės patalpas ir kita. Verslo paskolas Lietuvoje teikia „Hansabankas“, „Vilniaus bankas“, bankas „Snoras“, „Sampo bankas“, „Nord/LB Lietuva“ ir kiti bankai.

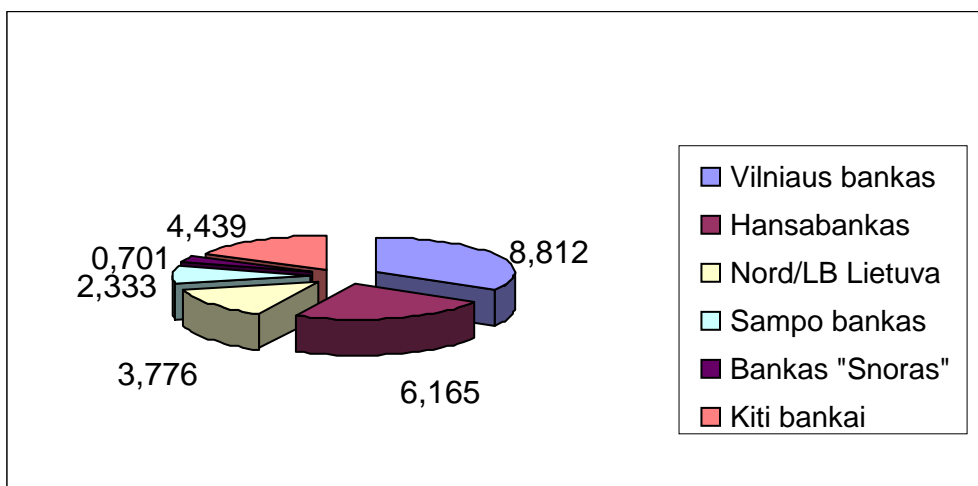
Verslininkai nors ir skundžiasi dėl paskolų gavimo sąlygų, bet vis dėl to aktyviai naudojami Lietuvos bankų teikiamomis paslaugomis, tai rodo ir pateikta verslo paskolų rinkos analizė (6 pav.).

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal Hansabanko duomenis (2006).

6 pav. Verslo paskolų portfelis 2004 m. mln. Lt

Kredito rinkos analizė parodė, kad verslo paskolų lyderis 2004 m. buvo „Vilniaus bankas“, išdavęs paskolų už 5,971 mln. Lt ir sudaręs 35 % visos Lietuvos rinkos. Nuo jo nelabai atsiliko ir „Hansabankas“, kuris išdavė verslo sektoriui paskolų už 3,753 mln. Lt ir užėmė 22% verslo paskolų rinkos. Kiek prasčiau sekėsi kredituoti verslo klientus bankui „Nord/LB Lietuva“, „Sampo“ bankui ir bankui „Snoras“. Likę nepaminėti bankai verslininkams išdavė paskolų už 3,049 mln. Lt ir sudarė 18% visos verslo paskolų rinkos (Hansabankas, 2006).

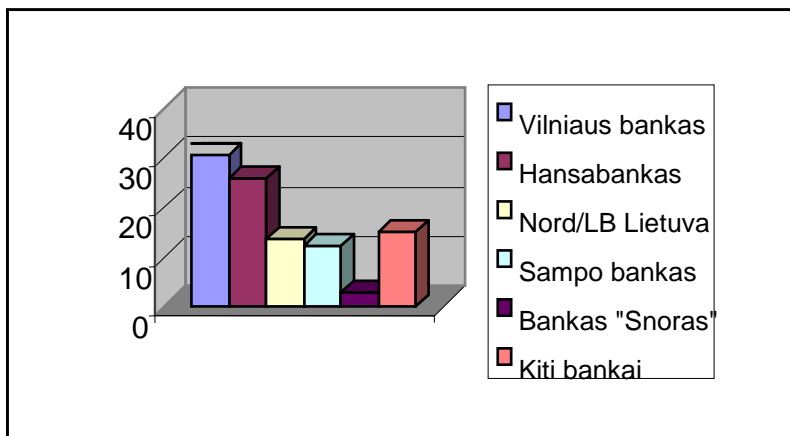
Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal Hansabanko duomenis (2006).

7 pav. Verslo paskolų portfelis 2005 m. mln. Lt

2005 m. Lietuvos bankams kredituoti verslo klientus sekėsi žymiai geriau (7 pav.). Bet verslo paskolų rinkoje vis dar pirmavo „Vilniaus bankas“, kuris išdavė verslo paskolų už 8,812 mln. Lt ir sudarė 33 % rinkos. Toliau sekė jo pavyzdžiu „Hansabankas“, kuris 2005 m. verslo klientus aprūpino paskolomis už 6,165 mln. Lt ir užėmė 24% Lietuvos paskolų rinkos. Rezultatus pagerino

ir bankas „Nord/LB Lietuva”, kuris išdavė paskolų už 3,776 mln. Lt ir sudarė 14% rinkos. „Sampo” bankas išdavė paskolų už 2,333 mln. Lt ir sudarė 9% rinkos. Mažiausiai verslo paskolų išdavė bankas „Snoras” už 0,701 mln. Lt ir sudarė tik 3% verslo paskolų rinkos. Likę kiti bankai išdavė paskolų už 4,439 mln. Lt. ir sudarė 17% visos Lietuvos verslo paskolų rinkos (Hansabankas, 2006).

Verslo paskolų augimas per 2005 metus buvo žymus, tai galima pamatyti ir 8 paveiksle.

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal Hansabanko duomenis (2006).

8 pav. Verslo paskolų augimas 2005 m. proc.

2005 m. verslo paskolų rinka Lietuvoje augo sparčiai. Labiausiai augo dviejų Lietuvos sunkiasvorių, tai „Vilniaus banko” ir „Hansabanko” verslo paskolų rinkos, kurios sudarė atitinkamai 30,5% ir 25,9%. Žymiai mažiau augo banko „Nord/LB Lietuva” ir „Sampo” banko verslo paskolų rinkos, tai 13,7% ir 12,4%. Mažiausiai augo banko „Snoras” verslo paskolos tik 2,6%. Kitų bankų verslo paskolų rinka augo 14,9% (Lietuvos bankas, 2006).

Kredito rinkos analizė parodė, kad verslininkai daugiausia pasitiki didžiausiais ir ilgiausiai egzistuojančiais Lietuvos bankais, tokiais kaip „Vilniaus bankas”, „Hansabankas” ir bankas „Nord/LB Lietuva”, kadangi šie bankai išdavė daugiausia paskolų verslo klientams.

2005 m. paskolų didelėms įmonėms išduota ypač mažai, kadangi gali būti, kad stambios įmonės jau išnaudojo savo skolinimosi rezervus ir išlieka lojalios savo pasirinktiems bankams. Tokiu atveju bankai jau atsisuka veidu į smulkiuosius ir todėl daugiausia paskolų išduota smulkioms ir vidutinėms įmonėms. Skolintis palanku, tai žino ir skolintis planuojantys Lietuvos verslininkai be to, jie gali būti ramūs, nes skolintas kapitalas ir toliau bus istoriškai pigiausias. Tokias išvadas specialistai padarė po to, kai Europos Centrinis Bankas 2005 m. rugpjūčio 4 d. nusprendė palikti galioti 2% bazinę palūkanų normą, nuo kurios priklauso ir galutinės palūkanos, kurias verslininkai moka bankams. Lietuvos banko apskaičiavimu, vidutinė litų paskolų palūkanų norma nuo 2001 m. sausio iki 2004 m. gruodžio sumažėjo 5,92 procentiniais punktais. O vidutinės paskolų litais palūkanos šalyje nuo 2004 m. pabaigos iki 2005 m. birželio mėn. sumažėjo nuo 0,52%, iki 5,21% (Reuters Elta, 2006, p. 1).

Kai kurie kreditų rinkos stebėtojai mano, kad paskolų portfeliai auga lėtai, nes bankai vis dar

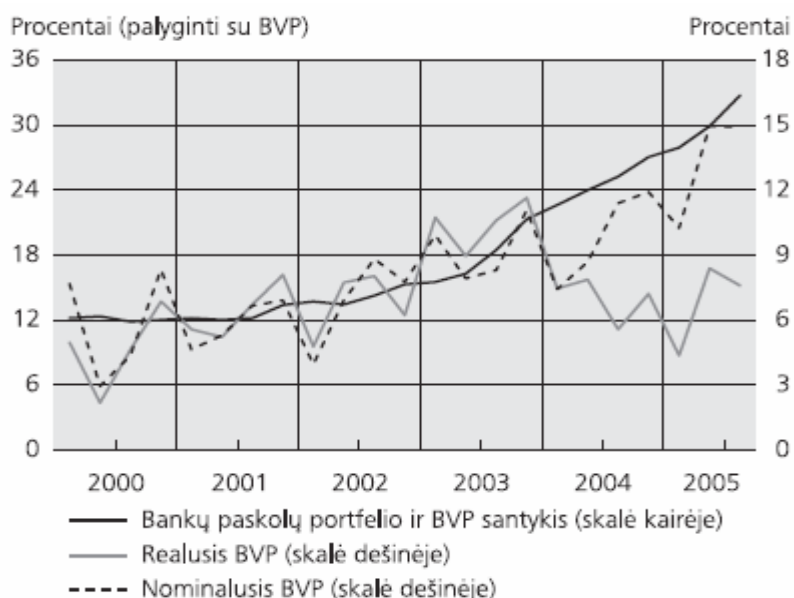
atsargiai žiūri į naujo verslo kreditavimą.

Bankininkai pažymi, jog neretai verslininkai, turėdami nedidelį pradinį kapitalą, nesugeba jo efektyviai panaudoti – neturi geros verslo idėjos. Tuo tarpu kiti turi kažkokio seno turto, kurį nori panaudoti versle, bet visiškai negali palaikyti savo verslo pinigais (Zablockis, 2001, p. 1).

Nei pirmieji, nei antrieji paskolų dažniausiai negauna, nes, anot bankininkų, tokios įmonės rinkoje neišsilaiko. Bankai pageidauja matyti kitoki, gerai remiamą jų savininkų naują verslą. Todėl žymiai patrauklesni yra klientai, jau būdami verslininkai, kuria naują verslą kitoje verslo šakoje arba turi investicijų iš užsienio (Zablockis, 2001, p. 1).

Kol bankų paskolos yra pigiausia įmonių investicija, skolinimosi didėjimo tendencija išlieka. Skolinimąsi ypač skatina ir ES parama bei atsiradę stambūs projektai (Augaitytė, 2006, p. 5).

Ekspertų nuomone, nėra pavojaus, jog skolinimasis gali sukelti infliaciją, o ekonomikos augimui jis netgi labai naudingas (9 pav.).

Šaltinis: RAMANAUSKAS, Tomas. (2005) Bankų kreditų didėjimas makroekonominiu požiūriu, p. 84.

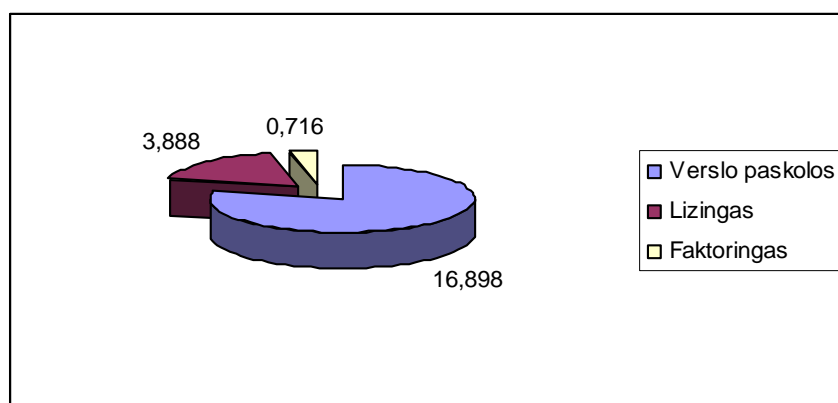
9 pav. Lietuvos ekonomikos augimas ir bankų kreditų didėjimas proc.

Analizė parodė, kad augant bankų kreditų portfeliui, auga ir realusis BVP ir nominalusis BVP, o tai reiškia, kad kyla Lietuvos ekonomika. Kylant ekonomikai, auga ir įmonių investicijų poreikis, o didėjančios investicijos teigiamai veikia ekonomikos plėtrą. Skolinimosi tempų nemažinančios įmonės renkasi pigiausias investavimo lėšas – paskolas (Ramanauskas, 2005, p. 84).

Praėjo etapas, kai įmonės lėšų investicijoms rasdavo parsiduodamos užsienio pirkėjams. Dabar verslininkų savimonė ir požiūris į skolinimąsi yra visiškai pakitę. Todėl, jeigu jie mato geras galimybes išnaudoti rinkos potencialą, jie tą daro. Vertinant skolinimosi tendencijas, daugiausiai imama lėšų investicijoms, skatinančioms ilgalaikį ekonomikos augimą. Galima išskirti kelias verslo investavimo kryptis. Įmonės, kurios plečia veiklą, investuoja į naują įrangą, produktus, bankuose ima ilgalaikes investicines paskolas. Anksčiau buvęs itin populiarus skolinimasis apyvartinėms

lėšoms papildyti tampa mažiau aktualus. Trečioji pastaruoju metu aktyviai išnaudojama skolinimosi kryptis – statybų finansavimas. Ekspertai prognozuoja, kad verslo skolinimosi tempai ilgainiui lėtės. Dabar įmonių paskolos sudaro apie 22% BVP ir, palyginti su ES šalimis, kuriose toks skolinimasis siekia 60 ir daugiau procentų BVP, erdvės augti dar yra. Ypač tai taikytina smulkiosioms įmonėms, kurios į kreditus veiklai stiprinti žiūri gana kreivai. Juk verslo skolinimasis nekelia jokios infliacijos grėsmės. Pirmiausia, tai nėra drakoniškas augimas, be to, pačios investicijos nėra infliacinės, kaip, pavyzdžiui, būsto paskolos, kurių augimas turi ryšį su būsto kainų kilimu. Investicinės prekės infliacijai įtakos neturi – jos tik skatina ekonomiką (Staniulytė, 2005, p. 5).

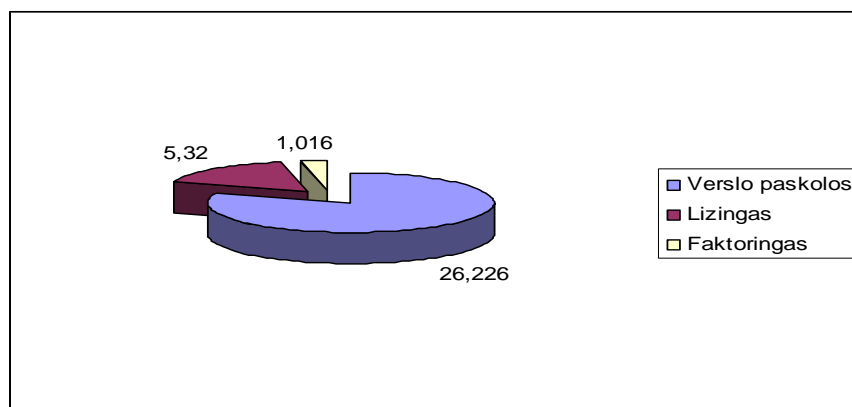
Tačiau ne visada verslininkai pasirenka tokius finansavimo būdus kaip paskolas verslui. Jie dažnai renkasi tokius finansavimo šaltinius kaip lizingus, faktoringus ar dar kitus alternatyvius finansavimo būdus (10 pav.).

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal Hansabanko duomenis (2006).

10 pav. Bankų finansų portfelis 2004 m. mln. Lt

Bankinių produktų verslo klientams analizė parodė, kad 2004 m. daugiausia yra išduoda verslo paskolų, kurios siekė net 16,898 mln. Lt. Žymiai mažesnę rinkos dalį užėmė lizingas 3,88 mln. Lt. Ir mažiausiai verslo klientų pasirinko faktoringo paslaugą, kuri siekė tik 0,716 mln. Lt.

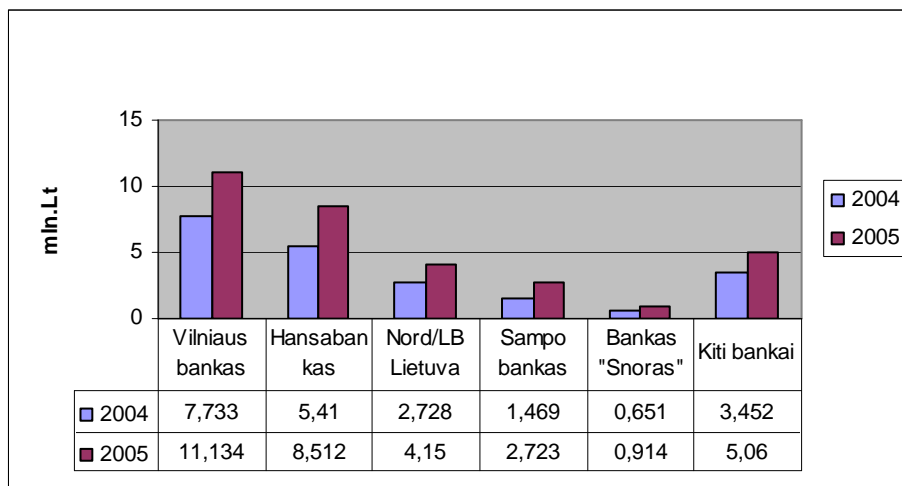
Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal Hansabanko duomenis (2006).

11 pav. Bankų finansų portfelis 2005 m. mln. Lt

2005 m. bankuose situacija pagerėjo (11 pav.). Bet vis tiek daugiausia buvo išduota paskolų

verslui, o tai sudarė net 26,226 mln. Lt, lizingas sudarė 5,32 mln. Lt, o faktoringas – 1,016 mln. Lt.

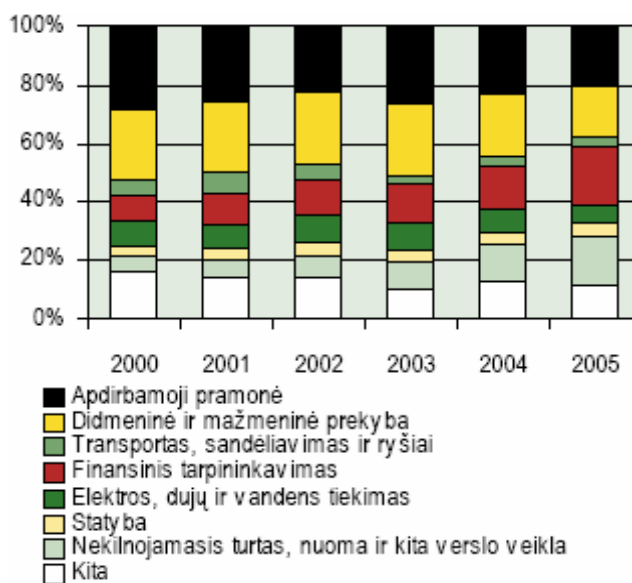
Analizė parodė, kad per 2005 m. bankinių finansinių produktų portfelis išaugo 11,06 mln. Lt. Ir augo ne tik verslo paskolų rinka, bet tuo pačiu, nors ir ne taip žymiai, bet vis dėl to augo ir lizingas bei faktoringas. Verslo paskolos per 2005 m. išaugo 9,328 mln. Lt, lizingas – 1,432 mln. Lt, o faktoringas – 0,3 mln. Lt (Hansabankas, 2006).

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal Hansabanko duomenis (2006).

12 pav. Finansų portfelio verslo klientams kitimas mln. Lt

Finansų portfelio analizė parodė, kad 2005 m. bendras finansų portfelis augo stipriai (12 pav.). Tačiau tiek 2004 m., tiek 2005 m. išlieka ta pati bankų pagal finansų portfelį eilė. Didžiausią finansinį portfelį turi „Vilniaus bankas“, kuris per metus išaugo 3,401 mln. Lt, kiek mažiau finansinių paslaugų verslo klientams suteikė „Hansabankas“, kurio augimas per metus yra 3,102 mln. Lt, bankas „Nord/LB Lietuva“ per metus finansinį portfelį padidino 1,442 mln. Lt, „Sampo bankas“ – 1,254 mln. Lt, bankas „Snoras“ – 0,263 mln. Lt, kai tuo tarpu kiti nepaminėti bankai finansinį portfelį padidino 1,608 mln. Lt.

Šaltinis: Lietuvos bankas, 2006.

13 pav. Bankų paskolų pagal ekonomines veiklas pasiskirstymas proc.

Bendra paskolų analizė pagal ekonomines veiklas parodė (13 pav), kaip kito paskolos nuo 2000 m. iki 2005 m. pagal ekonomines veiklas. Per 2005 m. padidėjo paskolų įmonių, kurios verčiasi nekilnojamuoju turtu, nuoma ar kita veikla bei finansiniu tarpininkavimu portfelis. O sumažėjo įmonių, kurių veikla yra apdirbamoji pramonė, didmeninė ir mažmeninė prekyba ar elektros, dujų ir vandens tiekimas paskolų portfelis. Panašus paskolų portfelis išliko transporto, sandėliavimo ir ryšių bei statybos veikla užsiimančių įmonių (Lietuvos bankas, 2006).

Paskolų portfelio augimą sąlygoja didėjantis vidaus vartojimas ir eksportas, mažėjančios paskolų palūkanos bei stipri konkurencija tarp šalies bankų. Atsigaunantis verslas paskatino įmones investuoti į veiklos plėtrą ir daugiau skolintis (Zablockis, 2001, p. 1).

Vis dėlto kai kurie bankininkai pažymi, jog jų bankų paskolų portfeliai auga lėčiau, negu norėtųsi. Verslo kreditavimo rinkos augimą daugiausia sąlygoja kiek pastorėję užsienio bankų filialų bei mažesnių bankų paskolų portfeliai. Konkurencija verslo kreditavimo rinkoje didėja, nes Lietuvoje kuriasi užsienio bankų filialai su savo finansiniais ištekliais, daugėja įvairių kreditavimo programų, finansuojamų iš užsienio bankų ir investicinių bendrovių.

Jau praėjo laikai, kai klientai kukliai stovėdavo prie bankų darbuotojo durų ir laukdavo, kol šis galės skirti jiems dalį savo brangaus laiko. Dabar jau bankai pradeda dairytis klientų, t.y. rengia prezentacijas, konsultuoja.

S. Zablockis (2001) teigia, kad kreditavimo rinkoje dar yra nemažai perspektyvų, kurios šiuo metu neišnaudojamos, pavyzdžiui, šiuo metu didėja paskolų apyvartinėms lėšoms poreikis, kadangi įmonėms apyvartinių lėšų reikia nuolat, tačiau dauguma bankų skolina tik trumpam laikui, per kurį užsidirbti nuosavo apyvartinio kapitalo nespėjama, todėl tenka skolintis vėl ir vėl. Todėl vis daugiau dėmesio sulaukia iki keturių metų trukmės paskolos apyvartai.

Vilniaus banko analitikai savo makroekonomikos apžvalgose yra pažymėję, kad paskolų portfelio augimas bus būtina spartesnio ūkio augimo prielaida, nes verslas nepajėgs daryti didelių investicijų tik iš nuosavų lėšų (Zablockis, 2001, p. 1).

2.2. Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimas Lietuvoje

Smulkus ir vidutinis verslas Europos Sąjungoje (ES) bei išsivysčiusiose rinkose yra pagrindinis ekonomikos variklis. Todėl ES sukūrė specialią smulkiojo bei vidutinio verslo programą (SSV) dešimtyje kandidačių į ES finansavimo programą (Majauskas, 2002, p. 8).

Lietuvos SVV įmonės turi galimybę finansuoti savo verslo projektus iš užsienio ir tarptautinių bankų bei fondų siūlomų lengvatinių kreditų. Viena iš pagrindinių ir gerai žinomų tarptautinių SVV rėmimo programų yra PHARE. Jos tikslas - rinkos ekonomikos Vidurio ir Rytų Europos šalyse kūrimo ir plėtros skatinimas. Pirmoje ir antroje PHARE SVV lengvatinio

kreditavimo programose dalyvauja Vilniaus bankas, Šiaulių bankas ir Ūkio bankas. Pagrindinės PHARE paskolų suteikimo sąlygos

- paskolos teikiamos privačių smulkių ir vidutinių įmonių investiciniams projektams kredituoti. Jos gali būti naudojamos ilgalaikiam turtui pirkti ir su tuo susijusiam apyvartiniam kapitalui didinti;
- neteikiamos toms įmonėms, kurios verčiasi žemdirbyste, gyvulių auginimu, vien tik prekyba ar veikla, susijusia su nekilnojamuoju turtu;
- kiekviena paskola neturi viršyti 75 proc. bendros finansuojamo projekto vertės. Ne mažiau kaip 25 proc. projekto vertės turi padengti įmonė;
- palūkanos mokamos kiekvieno ketvirčio pabaigoje. Pagrindinė paskolos suma gražinama ne anksčiau kaip po metų (Birutis, 2001, p. 4).

Mažų ir vidutinių įmonių veiklai finansuoti atidarytos lengvatinio kredito linijos iš Europos Sąjungos, Pasaulio banko, Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko, Europos investicijų banko bei kitų užsienio valstybių bankų lėšų.

Norinčios gauti tokias paskolas Lietuvos bendrovės turi atitikti ES nustatytus specialius smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių reikalavimus – jose turi dirbti ne daugiau kaip 250 darbuotojų, metų apyvarta turėtų būti iki 40 mln. eurų, turtas iki 27 mln. eurų. Hansabanko reikalavimai, kuriuos turi atitikti smulkaus ir vidutinio verslo įmonės – gana liberalūs, įmonėje turi dirbti ne daugiau kaip 500 žmonių, jos ilgalaikis turtas neturi viršyti 75 mln. eurų, o stambios įmonės valdyti ne daugiau kaip 1/3 jos akcijų paketo. Projektai turi būti ekonomiškai pagrįsti, prisidėti prie to regiono, kuriame veikia įmonė, aplinkos ir ekonomikos vystymo. Taip pat jie turi būti technologiškai suprantami ir įgyvendinami ne vėliau kaip per 5 metų laikotarpį (Migonytė, 2001, p. 5).

Vidutinio ir ilgalaikio investicijų finansavimo lėšos gali būti skirtos gamybos pastatams ir įrengimams bei mašinoms įsigyti, gamybos patalpoms rekonstruoti, įrengimams atnaujinti ir remontuoti, nematerialiam turtui (patentams, licenzijoms) įsigyti ir kt. (Majauskas, 2002, p. 8).

Nefinansuojami su azartiniais žaidimais, nekilnojamojo turto prekyba, finansinėmis paslaugomis, taip pat pirminėmis žemės ūkio žaliavomis susiję produktai, t.y. pastaruoju atveju paskolų negalėtų gauti pieno gamintojai ar cukrinių runkelių augintojai, tačiau jos galėtų būti suteiktos šios produkcijos perdirbėjams.

Apyvartos reikalavimo Lietuvoje netenkino tik maždaug 40 didžiųjų Lietuvos įmonių, tačiau ir kai kurioms mažesnės apyvartos įmonėms kelią šiai paskolai užkirto per didelis darbuotojų skaičius. Tačiau pagal šią programą paskolas galėtų gauti didžioji dauguma banko klientų – bendrovių. Maksimali šių komercinių bankų teikiamų paskolų suma – 250 000 eurų, bet galima skolintis ir mažiau. „Hansabanke“ minimali išduodamos paskolos suma ne mažesnė kaip 20 000

eurų ir ne didesnė kaip 12,5 mln. eurų (Migonytė, 2001, p. 5).

Vilniaus bankas gali finansuoti iki 90% projekto vertės ir dar 10% paskolinti iš savo lėšų. „Sampo bankas“ suteikia 80% pagal programą ir 20% gali pridurti iš savo rezervų. „Vereins- und Westbank“ norėtų, kad bent 10% į projektą investuotų pats klientas. „Hansabankas“ iš paskolos lėšų finansuoja 50-70% bendrų projekto lėšų ar investicijų į ilgalaikį turtą (Majauskas, 2002, p. 8).

Skiriasi ir suteikiamų paskolų maksimalus terminas. Vokietijos banko skyrius siūlo paskolas ilgiausiam laikotarpiui – iki 10 metų, „Vilniaus“ ir „Sampo“ bankai – iki 7 metų, o „Hansabankas“ – nuo 4 metų iki 8 metų. Tyrimai parodė, kad populiariausios yra 2-5 metų paskolos, todėl paskolos linija pasirinkta kiek ilgesniam laikotarpiui, nes ilgesnis paskolos terminas leidžia ir ilgesniam terminui atidėti paskolos grąžinimą. „Vilniaus bankas“ ir „Sampo bankas“ siūlo atidėjimų terminą 2-3 metams, o kai kuriais atvejais net iki 4 metų.

Pagrindinis banko pranašumas teikiant paskolas pagal šią programą – galimybė fiksuoti maksimalias palūkanas, t.y. banko teikiamos paskolos yra kintamomis palūkanomis, tačiau čia galima nustatyti ir maksimalią palūkanų ribą. Šis maksimalios palūkanų normos limitas leidžia įmonėms tiksliai suskaičiuoti savo galimas didžiausias investicinio projekto palūkanas, tiksliau įvertinti jo atsiperkamumą, gauti papildomos naudos joms mažėjant. Banko klientams tai papildomai nekainuoja (Majauskas, 2002, p. 8).

Taip pat Lietuvai yra dar naujas dalykas ir mikrokreditavimas, kuris gana sėkmingai vyksta kandidatėse į ES Lenkijoje, Slovėnijoje ir Slovakijoje ir plačiai vykdomas daugelyje kitų valstybių.

2.3. Mikrokreditų poreikis Lietuvoje

Mikrokreditas – smulkaus ir vidutinio verslo rėmimui skiriama paskola, kurios suma paprastai mažesnė nei šalies kredito rinkos siūlomų paskolų vidurkis, suteikiama smulkiam verslininkui lengvatinėmis sąlygomis.

Mikrokreditus smulkioms ir vidutinėms įmonėms užsienio valstybėse teikia:

- šalies ir užsienio bankai, privačios pelno siekiančios ir nepelno organizacijos;
- valstybinės institucijos (pavyzdžiui, Brazilijos mikrokreditavimo programa);
- tarptautinės organizacijos (Birutis, 2001, p. 1).

Mikrokreditavimo institucija kreditus gali teikti tiesiogiai arba per tarpininkus. Dažniausiai šie tarpininkai yra privatūs komerciniai bankai.

Mikrokreditavimo programos gali būti bendro pobūdžio, skirtos tam tikrai socialinei gyventojų grupei, arba mišrios, tai yra teikiančios pirmenybę tam tikrai vienai arba kelioms pasirinktoms socialinėms grupėms, bet aptarnaujančios ir kitus klientus. Dažniausiai vyrauja mišrios programos, kurios teikia pirmenybę moterims, jauniems žmonėms, kaimo gyventojams,

žmonėms, turintiems fizinių trūkumų, nacionalinėms mažumoms bei ilgą laiką darbo neturintiems žmonėms.

Mikrokreditavimo programos gali būti universalios arba skirtos tam tikrai ekonominei veiklai remti. Kai kurios mikrokreditavimo programos yra skirtos tik gamybinei veiklai arba paslaugas teikiančioms įmonėms remti. Nominali paskolos suma priklauso nuo konkrečios šalies ekonominio išsivystymo, verslininkų finansinių poreikių bei nuo mikrokreditavimo programos paskirties. Jeigu jos tikslas - pasiekti neturtingus žmones, norinčius pradėti savo verslą, kad pagerintų savo finansinę padėtį, tada suma nedidelė. Jei ji skirta verslininkams, kuriems reikia daug kapitalo, paskola būna didesnė (Birutis, 2001, p. 1).

Smulkiam ir vidutiniam verslui reikalingos ir trumpalaikės (iki 1 metų - apyvartiniam kapitalui padengti), ir ilgalaikės paskolos (ilgesnės nei 1 metams - investicijoms (perkant žemę, įrengimus, pastatus ir pan.), naujam verslui pradėti). Todėl dauguma mikrokreditavimo organizacijų, norėdamos patenkinti skirtingus klientų poreikius, verslininkams siūlo paskolas nuo kelių mėnesių iki kelerių metų. Mikrokreditai negali būti panaudoti esamoms skoloms padengti.

Išsivysčiusiose šalyse paskolos gražinamos ir palūkanos mokamos kartą per pusmetį ar ketvirtį. Besivystančiose šalyse dėl didelės infliacijos, trumpesnių ekonominių ciklų tai daroma dažniau - kartą per mėnesį ir net per savaitę.

Paprastai dauguma mikrokreditavimo institucijų nustato bendras palūkanų normos ribas (šiek tiek aukštesnes nei vyraujančios rinkoje). Konkreti norma apskaičiuojama atsižvelgiant į mikrokredivo sumą, skolinimo laikotarpį, rizikos, susietos su paskola, laipsnį ir pan.

Dauguma mikrokreditavimo institucijų reikalauja iš savo klientų kredito gražinimo garantijų.

Šios garantijos gali būti:

- asmeninės (paskolos negražinimo atveju prieš kredito instituciją, be skolininko, atsako ir trečiasis asmuo);
- -materialinės (skolininkas paskolos gražinimą garantuoja savo turtu. Kaip užstatas gali būti panaudotas tas turtas, kurį verslininkas ruošiasi pirkti, panaudodamas mikrokredivą) (Birutis, 2001, p. 2).

Daugelyje mikrokreditavimo institucijų mikrokredivo programos ir reikalavimai verslininkams, neturintiems pakankamų paskolos gražinimo garantijų, yra skirtingi. Viena iš labiausiai paplitusių, ypač besivystančiose šalyse, mikrokreditavimo programų yra grupinė paskola ir skolinimas pakopomis, t.y., kai pirmoji paskola yra minimali, o kitos palaipsniui didėja, neviršydamos maksimalios sumos.

Lietuvoje bankai savo lėšomis nevykdo specialiai SVV skirto kreditavimo, išskyrus užsienio arba tarptautinių organizacijų siūlomas kredito linijas, administruojamas komercinių bankų. SVV

įmonių apklausa parodė, kad esamos bankų kreditavimo sąlygos dar neatitinka apie 80 proc. verslininkų lūkesčių, kadangi pagal Birutį (2001) bankai siūlo:

- stambias paskolų sumas. Bankai nenoriai išduoda smulkias paskolas (iki 0,5 mln.Lt), kurios taip reikalingos smulkiam verslininkui, dėl didelių administracinių išlaidų, susijusių su tokių paskolų įvertinimu ir tvarkymu;
- dideles palūkanų normas SVV paskoloms.

SVV kreditavimas susijęs su didele paskolos negražinimo rizika ir didelėmis administracinėmis išlaidomis suteikiant ir tvarkant paskolą. Siekdamas padengti šias išlaidas ir gauti pelno, bankas SVV nustato dideles palūkanų normas.

Tačiau neskaitant pačių smulkiausių, šiuo metu Lietuvoje susiklostė palanki padėtis skolintis. Bankai atvėrė visas kišenes ir dabar labai noriai skolina verslui. Jie vienas per kitą gerina paskolų gavimo sąlygas, mažina palūkanas ir reikalavimus. Būtų malonu, kad tokia kova dėl klientų tęstųsi kuo ilgiau.

3. KREDITO SĄLYGŲ PALYGINAMOJI ANALIZĖ LIETUVOS BANKUOSE

Nedidelės ar vidutinės įmonės savininkams šiuo metu sudėtinga situacija. Sparčiai besikeičianti padėtis rinkoje, įstatymų painiava, mokesčių našta – visko neišvardysi. O kur dar apyvartinių lėšų ar investicinio kapitalo trūkumas? Tai užsakovas delsia atsiskaityti, tai investiciniai ar inovaciniai projektai ramiai miegoti neleidžia, nes į juos sudėtos didžiausios viltys, kadangi jie gali padidinti apyvartą, sustiprinti konkurencingumą ir pozicijas rinkoje. Todėl dažnai verslininkams reikia nuspręsti, ar imti kreditą, kuriame banke siūlomos palankiausios sąlygos (Sabaliauskienė, 2006, p. 36).

Magistriniame darbe yra analizuojami atlikto tyrimo rezultatai. Tyrimo tikslas – atlikti 5 Lietuvos bankų kredito gavimo verslo klientams sąlygų analizę. Tai yra aprašomasis kokybinis tyrimas, kurio rezultatai gauti panaudojus analizės, sintezės, abstrachavimo ir interviu metodus. Žinoma, kad smulkus ir vidutinis verslas yra pagrindinis ekonomikos variklis, kuriam reikalingos pradinės investicijos, o jos dažniausiai yra gaunamos skolinantis bankuose. Todėl yra pravartu išanalizuoti paskolų gavimo sąlygas bankuose. Tam buvo pasirinkti 5 didieji Lietuvos bankai, t.y. „Vilniaus bankas“, „Hansabankas“, bankas „Nord/LB Lietuva“, „Sampo“ bankas ir bankas „Snoras“. Interviu būdu buvo apklausiami minėtų bankų atstovai (1 priedas). Respondentai buvo atrinkti neatsitiktinės atrankos būdu, buvo pasirinkti verslo klientų vadybininkai, kurie dirba su paskolomis smulkiam ir vidutiniam verslui. Iš viso apklausta 5 respondentai, t.y. iš kiekvieno komercinio banko po vieną atstovą (2 priedas). Interviu metodo tikslas yra išsiaiškinti pagrindines kredito gavimo sąlygas, kurias bankai nenoriai skelbia, argumentuodami, kad tai priklauso nuo įmonės finansinių galimybių.

3.1. Bendrosios kreditų gavimo sąlygos

Verslo klientams teikiamos paskolos tiek ilgalaikės, tiek trumpalaikės visuose bankuose turi visoms šioms paskoloms būdingų sąlygų. Tai:

Paskolos grąžinimo šaltininiu gali būti:

- teigiami pinigų srautai iš įprastinės veiklos;
- minimalus skolos padengimo koeficientas (skaičiuojamas kaip pelno prieš mokesčius ir paskolos bei palūkanų sumos, grąžinamos atitinkamą laikotarpį, santykis) turi būti ne mažesnis kaip 1,3 karto;
- įkeisto turto realizavimas (Hansabankas, 2006).

Paraiškos paskolai gauti forma pateikiama 3 priede.

Paskolai gali būti nustatoma fiksuota palūkanų norma visam paskolos terminui arba kintanti palūkanų norma, kuri priklauso nuo bazinės palūkanų normos (LIBOR, EURIBOR arba kitos bazinės normos) keičiamos kas pusę metų (spalio mėn. 1 d. ir balandžio mėn. 1 d.) ir pridedamos fiksuotos banko maržos. Esant kintamai palūkanų normai, bankas privalo raštu informuoti skolininką kiekvieną kartą, kai keičiama bazinė palūkanų norma (Nord/LB Lietuva, 2006).

Palūkanos turi būti skaičiuojamos nuo tos dienos, kuomet skolininko prašymu (mokėjimo pavedimu) lėšos yra nurašomos nuo paskolinės sąskaitos. Palūkanos yra skaičiuojamos nuo negrąžintos paskolos sumos, laikant, kad metuose yra 360 dienų, mėnesyje 30 dienų. Jos yra skaičiuojamos iki paskolos termino pabaigos bei priskaičiuojamos kas mėnesį ir skolininko turi būti sumokamos iki kiekvieno mėnesio paskutinės darbo dienos.

Kaip taisyklė, paskola yra gražinama lygiomis dalimis, kurios nustatomos padalinus paskolos sumą iš laikotarpio, kuriam yra suteikta paskola, mėnesių skaičiaus, atėmus lengvatinį periodą. Tik atskirais atvejais, atsižvelgus į esamus ir prognozuojamus piniginių srautų svyravimus, ilgalaikė paskola gali būti gražinama skirtingo dydžio sumomis ir ilgesniais intervalais negu kas mėnesį (tačiau intervalų ilgis jokių būdu neturi būti ilgesnis kaip 6 mėnesiai). O trumpalaikė paskola atsižvelgus į esamus ir prognozuojamus piniginių srautų svyravimus, gali būti gražinama skirtingo dydžio sumomis ir ilgesniais intervalais negu kas mėnesį. Banko Paskolų komiteto sprendimu paskola gali būti gražinama vienu mokėjimu termino pabaigoje. Galimas pirmos įmokos atidėjimas – iki 12 mėnesių (ilgalaikių paskolų) ir iki 9 mėnesių (trumpalaikių paskolų) jei kitaip nenusprendžia Paskolų komitetas. Bankas kiekvieno mėnesio pabaigoje ar paskolos gražinimo grafike nurodytą dieną be atskiro įspėjimo nurašo priskaičiuotas palūkanas ir dalinius paskolos gražinimus nuo skolininko sąskaitos banke, jei su skolininku nėra raštiškai susitariama kitaip (Hansabankas, 2006).

Bankas reikalauja tokių prievolių įvykdymo užtikrinimo:

1. žemės ir pastatų įkeitimas;
2. kito nekilnojamojo ar kilnojamojo turto įkeitimas. Jei įkeičiamos skolininkui priklausančios atsargos, rekomenduojama įkeisti ir sąskaitą banke (arba kituose bankuose);
3. finansinės lėšos (indėlis arba banko sąskaita) ir vertybiniai popieriai;
4. garantijos ir laidavimai;
5. jei reikia, kitos bankui priimtinos prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonės;
6. įkeičiamo turto ir suteikiamos paskolos santykis:
 - 6.1. paskolos suma, kai įkeičiama žemė ir pastatai, neturi viršyti 70% įkeičiamo turto rinkos vertės;
 - 6.2. paskolos suma, kai įkeičiamas kitas nekilnojamas turtas, įrengimai ar atsargos (kitas

skolininko apyvartinis turtas), neturi viršyti 50% įkeičiamo turto rinkos vertės ir balansinės atsargų (kito skolininko apyvartinio turto) vertės;

7. paprastai turi būti įkeičiamas pats investicijų objektas;

8. įkeičiama žemė, pastatai ir kitas nekilnojamas turtas turi būti įvertinti bankui priimtinių nepriklausomų turto vertintojų (Regioninio Paskolų komiteto įgalioti banko darbuotojai gali atlikti įkeičiamo turto vertinimą, kai vertinimo objektas yra butas arba gyvenamasis namas su žeme ir suteikiamos paskolos suma neviršija 50 000 litų sumos), jei kitaip nenusprendžia Paskolų komitetas (Hansabankas, 2006).

Bankui už paskolos administravimą reikia sumokėti administravimo mokesťį, kurio dydis yra nurodytas banko paslaugų ir operacijų įkainiuose. Skolininkas privalo šį mokesťį sumokėti ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo paskolos sutarties pasirašymo dienos. Administravimo mokesčio dydis ir mokėjimo terminai gali būti keičiami banko Paskolų komiteto sprendimu.

Taip pat skolininkas turi bankui sumokėti įsipareigojimo mokesťį, kurio dydis yra nurodytas kiekvieno banko kainoraštyje. Šis mokesťis skaičiuojamas nuo nepanaudotos kredito limitu sumos, laikant, kad metuose yra 360 dienų, o mėnesyje 30 dienų. Įsipareigojimo mokesťis yra mokamas kartu su palūkanomis (iki paskutinės mėnesio darbo dienos). Mokesčio dydis ir terminai gali būti keičiami banko Paskolų komiteto sprendimu.

Įkeičiamą nekilnojamąjį turtą (išskyrus žemę) skolininkas privalo apdrausti banko naudai visam paskolos terminui bankui priimtinoje draudimo įmonėje nuo šių draudiminių įvykių: gaisro, sprogimo, stichinės nelaimės, trečiųjų asmenų neteisėtos veiklos. Nekilnojamojo turto draudimo suma, nustatyta draudimo sutartyje, negali būti mažesnė nei turto atstatomoji vertė. Draudimo sutartyje turi būti nurodyta, kad naudos gavėjas negali būti pakeistas iki draudimo galiojimo pabaigos.

Įkeičiamą kilnojamąjį turtą (išskyrus finansines lėšas) skolininkas privalo apdrausti banko naudai rinkos arba balansine verte visam paskolos terminui bankui priimtinoje draudimo įmonėje nuo šių draudiminių įvykių: gaisro, autoįvykių, vagystės, sprogimo, trečiųjų asmenų neteisėtos veiklos. Kilnojamojo turto draudimo suma, nustatyta draudimo sutartyje, negali būti mažesnė nei turto vertė, nustatyta įkeitimo sutartyje (kilnojamojo turto įkeitimo lakšte). Taip pat draudimo sutartyje turi būti numatyta, kad naudos gavėjas negali būti pakeistas iki draudimo galiojimo pabaigos. Įkeičiamas kilnojamas turtas gali būti nedraudžiamas tik banko Paskolų komiteto sprendimu (Hansabankas, 2006).

Nuo pradelstos paskolos sumos ir nuo esamų pradelstų palūkanų arba kitų mokėtinų sumų, įvardintų paskolos sutartyje, yra mokami delspinigiai už kiekvieną pradelstą dieną, jeigu Paskolų komitetas nenusprendžia kitaip. Delspinigiai skaičiuojami iki pilno pradelstos paskolos dalies ir pradelstų palūkanų arba kitų mokėtinų sumų sugražinimo į banko sąskaitą dienos. Jų skaičiavimas

yra nutraukiamas tą dieną, kai atitinkamas įsipareigojimas yra įvykdomas.

Bankas turi teisę reikalauti iš skolininko priešlaikinio paskolos gražinimo mokesčio. Bankas nereikalauja šio mokesčio, jei skolininkas raštu ne vėliau kaip prieš 3 mėnesius informuoja banką apie savo ketinimą gražinti paskolą anksčiau sutartyje numatyto laiko.

Tai pat įmonės turi pateikti šiuos reikalingus dokumentus:

1. Audituoti (patvirtinti mokesčių inspekcijoje) įmonės finansinės atskaitomybės dokumentai už paskutiniuosius trejus metus ir už vėliausią einamųjų metų ketvirtį:

- įmonės balansai;
- įmonės pelno (nuostolio) ataskaitos;
- įmonės pinigų srautų ataskaitos.

2. Įmonės kreditorių ir debitorių sąrašas;

3. Verslo planas (ilgalaikiams ir stambiems projektams):

4. Įkeičiamo ilgalaikio ar trumpalaikio turto aprašymas (įsigijimo data, vertė, turto buvimo vieta, turto paskirtis, likutinė balansinė vertė ir t.t.), nuosavybės teisę į nekilnojamąjį turtą patvirtinantys dokumentai, jei turtą ketinama įkeisti bankui;

5. Mokesčių inspekcijos ir Sodros pažymos apie sumokėtus mokesčius ir turimus įsiskolinimus (Hansabankas, 2006).

Pateikus prašomus dokumentus, bankas preliminariai įvertina paskolos prašančio subjekto finansinę būklę bei kitus rodiklius, turinčius atitikti banko keliamus reikalavimus.

Paskolos prašančiam subjektui atitikus banko keliamiems reikalavimams, papildomai turės būti pateikiama bankui priimtinių turto vertintojų įkeičiamo turto vertinimo ataskaitos ir įmonės teisiniai dokumentai bei pažymos, reikalingos sandorių sudarymui.

Pastabos:

- Įmonės paruošti dokumentai turi būti patvirtinti įmonės antspaudu ir vadovų parašais.
- Jei prašomos paskolos suma yra didesnė kaip 5 % banko skaičiuotino kapitalo, įmonės metinės finansinės ataskaitos turi būti patvirtintos bankui priimtinių nepriklausomų auditorių.
- Bankas pasilieka teisę reikalauti papildomų dokumentų.
- Bankas užtikrina pateiktų dokumentų konfidencialumą. Esant neigiamam sprendimui dėl paskolos suteikimo, pateikti dokumentai negražinami.

3.2. Investicinės paskolos gavimo sąlygos

Dažnai verslininkai norėdami pradėti verslą ar siekdami įgyvendinti investicinį projektą susiduria su pagrindine problema – lėšų trūkumu. Šiuo atveju jiems gali padėti bankų siūlomas produktas – *investicinė paskola*.

Tai vienintelė ilgalaikė paskola, kurią bankai teikia įmonėms. Verslo klientams yra teikiama labai mažai ilgalaikių paskolų rūšių, kadangi įmonių finansai greitai keičiasi, todėl ilgalaikes paskolas duoti verslo klientams yra labai rizikinga.

Investicinė paskola – tai ilgalaikė paskola įmonėms, skirta įrangai ar gamybiniam pastatams pirkti ar rekonstruoti bei naujiems verslo projektams finansuoti. Šio tipo paskola naudinga įmonei statant naują gamyklą, įsigyjant iki šiol nuomotą įrangą ir panašiais atvejais (Hansabankas, 2006).

3 lentelė

Investicinės paskolos gavimo sąlygos

Sąlygos	„Vilniaus bankas”	„Hansabankas”	„Nord/LB Lietuva”	Bankas „Snoras”	„Sampo” bankas
Paskolos gavėjas	Neribotos ir ribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys.	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą šiame banke.	Neribotos ir ribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys.	Neribotos ir ribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys.	Neribotos ir ribotos civilinės atsakomybės juridiniai asmenys.
Paskolos trukmė (m)	5-9 metų.	1-5 metų.	Iki 10 metų.	Iki 10 metų.	Iki 10 metų.
Paskolos suma (Lt)	70 proc. nuo įkeičiamo nekilnojamojo turto vertės.	≥ 20 000 Lt 60 - 70 proc. nuo įkeičiamo turto vertės.	Priklauso nuo kliento finansinių, kredito grąžinimo užtikrinimo priemonių rinkos kainos ir kredito rizikos.	Priklauso nuo finansinių galimybių, bet ne daugiau kaip 70 proc. įkeisto nekilnojamojo turto vertės.	Priklauso nuo finansinių galimybių, bet ne daugiau kaip 70 proc. įkeisto nekilnojamojo turto vertės.
Paskolos grąžinimo atidėjimas	Iki 1 metų.	Iki 1 metų.	Iki 2 metų.	Iki 2 metų.	Iki 1 metų.
Įkainiai	Administravimo mokestis - nuo 0,3 iki 1 proc. kredito sumos, bet ne mažiau kaip 300 Lt. Įsipareigojimo mokestis - nuo 0,5 iki 1 proc. metų palūkanų nepanaudoto kredito sumos. Delspinigiai - 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis – 0,3 iki 1 proc. Įsipareigojimo mokestis – 0,5 iki 1 proc. Delspinigiai - 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis - 0,2 proc. kredito sumos, bet ne mažesnis negu 1000 Lt. Įsipareigojimo mokestis - min 0,30 proc. metų palūkanų nuo nepanaudotos dalies, bet ne mažesnis negu 1 Lt. Delspinigiai – 0,05 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis - 0,5 proc. paskolos sumos, maks. 5000 Lt per metus. Įsipareigojimo mokestis - nuo 0,5 iki 1 proc. metų palūkanų nepanaudoto kredito sumos. Delspinigiai - 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis - 0,2 – 1 proc. nuo sumos ne mažiau 300 Lt. Įsipareigojimo mokestis - 0,5 – 1 proc. metų palūkanų nuo nepanaudotos sumos. Delspinigiai – 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal atliktą tyrimą.

Investicinė paskola paprastai būna skirta:

- investicijoms į ilgalaikį turtą (į įrengimus ir gamybines patalpas);
- investicijoms į kitą veiklą (priemonės, investicijoms į kitas įmones), reikalingą įgyvendinti projektą.

Šią paskolos rūšį teikia visi nagrinėjami Lietuvos bankai, tai „Vilniaus bankas“, „Hansabankas“, „Nord/LB Lietuva“, bankas „Snoras“ ir „Sampo“ bankas. Tačiau visų šių bankų siūlomų investicinių paskolų sąlygos skiriasi.

Investicinės paskolos palyginamoji analizė parodė (3 lentelė), kad šią paskolą gali gauti visos įmonės, registruotos Lietuvos Respublikoje. Norint gauti šią paskolą banke, įmonė dar turi turėti banko sąskaitą tame banke. Ankstesnė sėkminga skolinimosi istorija bankuose yra privalumas.

Būtina įkeisti nekilnojamąjį ar kilnojamąjį turtą, kuris turi būti įvertintas bankui priimtinių nepriklausomų turto vertintojų ir turi būti apdraustas banko naudai visam paskolos terminui bankui priimtinoje draudimo bendrovėje. Įkeičiamas kilnojamasis turtas turi būti apdraustas banko naudai rinkos arba balansine verte visam paskolos terminui bankui priimtinoje draudimo įmonėje (Hansabankas, 2006).

Minimalus paskolos laikotarpis yra 1 metų, o maksimalus paskolos laikotarpis yra 10 metų. Norint gauti paskolą ilgesniam laikotarpiui, reikia gauti Paskolų komiteto, turinčio atitinkamą sprendimo priėmimo kompetencijos limitą, sprendimą.

Ilgiausiam laikotarpiui, iki 10 metų investicinę paskolą išduoda bankas „Nord/LB Lietuva“, „Sampo“ bankas ir bankas „Snoras“. Kiek trumpiau iki 9 metų kredituoja „Vilniaus bankas“ ir trumpiausiai iki 5 metų – „Hansabankas“.

Bankai nėra linkę atskleisti, kokio dydžio paskolą galima gauti bankuose. Visi nagrinėjami bankai traktuoja, kad tai priklauso nuo įmonės finansinių galimybių.

Tačiau beveik visų bankų finansavimo principai yra panašūs:

- jei verslas ar veiklos sritis yra pradedamas, iki 60 procentų projektinės sąmatos;
- jei verslas ar esama veiklos sritis yra plečiami, iki 70 procentų projektinės sąmatos;
- paskolos suma, kai įkeičiama žemė ir pastatai, neturi viršyti 70 proc. įkeičiamo turto rinkos vertės;
- paskolos suma, kai įkeičiamas kitas nekilnojamasis turtas ar įrenginiai, neturi viršyti 50 proc. įkeičiamo turto rinkos vertės (Vilniaus bankas, 2006).

Minimali paskolos suma – 20 000 litų ekvivalentas, paskola teikiama litais, JAV doleriais, eurais arba kitomis užsienio valiutomis (pagal skolininko pageidavimą). Maksimali paskolos suma – pagal Lietuvos banko nustatytus reikalavimus.

Bankas išduoda paskolą vienu arba keliais mokėjimais. Paprastai paskola išduodama ne

ilgiau kaip per 6 mėnesius (jeigu kitaip nenustato atitinkamas Paskolų komitetas). Bankas perveda paskolą pagal turimas sutartis arba pateiktas apmokėti sąskaitas finansuojamo objekto pardavėjui/reikalingų paslaugų suteikėjui. Paskolų komiteto sprendimu dalis paskolos gali būti pervedama į skolininko sąskaitą.

Taip pat bankai suteikia galimybę atidėti paskolos grąžinimą. Ilgiausią atidėjimą net iki 2 metų suteikia bankai „Nord/LB Lietuva“ ir „Snoras“. Trumpesniam laikui atideda paskolos grąžinimą iki 1 metų „Vilniaus bankas“, „Hansabankas“ ir „Sampo“ bankas.

Bankai už paskolos įforminimą ir kitas paslaugas ima atitinkamus mokesčius. Didžiausią administravimo mokestį reikia mokėti „Snoro“ bankui net 0,5 proc., tačiau jis yra nustatęs aukščiausią ribą, t.y. 5000 Lt., tai reiškia jei paskola būtų 2 000 000 Lt., tai administravimo mokestis būtų ne 10 000 Lt., o 5000 Lt. Tai rodo, kad „Snoro“ bankas didelėms paskoloms taiko nuolaidas.

Kintamas administravimo mokestis nuo 0,2 proc. ar 0,3 proc. iki 1 proc. yra taikomas „Sampo“, „Hansabanke“ ir „Vilniaus“ bankuose. Koks bus tikslus mokesčio dydis priklausys nuo įmonės finansinės būklės ir paskolos rizikingumo, tačiau mokestis turi būti ne mažesnis nei 300 Lt.

Mažiausias administravimo mokestis yra taikomas banke „Nord/LB Lietuva“, tačiau jis yra nustatęs minimalų mokestį, t.y. 1000 Lt.

Įsipareigojimo mokestis – tai mokestis mokamas nuo išduotos, bet nepanaudotos kredito sumos. Didesnį įsipareigojimo mokestį taiko „Vilniaus bankas“, bankas „Snoras“, „Hansabankas“ ir „Sampo“ bankas, kuris siekia nuo 0,5 proc. iki 1 proc. nuo nepanaudotos kredito sumos palūkanų normos. Mažesnis įsipareigojimo mokestis 0,3 proc. yra banke „Nord/LB Lietuva“, tačiau jis turi nustatęs minimalią 1 Lt dydžio sumą.

Už laiku negrąžintą paskolą yra imami delspinigiai, kurie yra skaičiuojami nuo negrąžintos kredito sumos už kiekvieną pradedtą dieną. Visuose bankuose išskyrus banką „Nord/LB Lietuva“ yra taikomi 0,08 proc. delspinigiai, pastarajame banke yra skaičiuojami 0,05 proc. delspinigiai nuo negrąžintos sumos už kiekvieną pradelstą dieną.

Investinės paskolos gavimo sąlygos yra patraukliausios banke „Nord/LB Lietuva“, kadangi jis suteikia paskolą pakankamai ilgam laikotarpiui, gali atidėti paskolos grąžinimą net iki 2 metų bei taiko mažiausius paslaugų įkainius.

3.3. Paskolos apyvartiniam kapitalui gavimo sąlygos

Žymiai daugiau verslo klientams Lietuvos bankai gali pasiūlyti trumpalaikių paskolų. Tai paskola apyvartiniam kapitalui, overdraft'as, kredito linija, kredito limitas.

Paskola apyvartiniam kapitalui – tai trumpalaikis kreditavimas, skirtas įmonės apyvartinio

kapitalo poreikiams tenkinti ar verslui plėtoti (Nord/LB Lietuva, 2006).

Ši paskolos rūšis yra labai aktuali smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kurios pritrūksta apyvartinių lėšų. Tačiau labai dažnai kreipdamiesi į banką dėl šios paskolos smulkių ar vidutinių įmonių subjektai susiduria su pagrindine problema – tai užstato reikalavimu. Juk bankų išduodamos paskolos suma neturi viršyti 20 - 90 proc. užstato vertės, priklausomai nuo jo tipo ir turto rinkos vertės. Todėl smulkios įmonės, neturinčios pakankamai turto, kuris galėtų būti pakankamu užstatu bankui, negali pretenduoti į šią finansavimo formą.

Šią paskolą teikia visi nagrinėjami bankai išskyrus banką „Snoras“ (4 lentelė), kuris paskolos apyvartiniam kapitalui neteikia. Bankas „Snoras“ yra labiau orientuotas į paskolas individualiems klientams, kadangi jis verslo klientams siūlo labai mažai paskolų rūšių.

4 lentelė

Paskolos apyvartiniam kapitalui gavimo sąlygos

Sąlygos	„Vilniaus bankas“	„Hansabankas“	„Nord/LB Lietuva“	„Sampo“ bankas	Bankas „Snoras“
Paskolos gavėjas	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke.	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke.	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke.	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke.	-
Paskolos trukmė (m)	Iki 1 metų.	Iki 1 metų.	Iki 1 metų.	Iki 1 metų.	-
Paskolos suma (Lt)	Nuo įmonės finansinės būklės.	≥ 10 000 Lt Nuo įmonės finansinės būklės.	Nuo įmonės finansinės būklės.	Nuo įmonės finansinės būklės.	-
Paskolos gražinimas ir atidėjimas	Iki 1 metų.	Iki 1 metų.	Iki 1 metų.	Iki 1 metų.	-
Įkainiai	Administravimo mokestis - nuo 0,5 iki 2 proc. limito sumos, bet nemažiau 200 Lt. Įsipareigojimo mokestis - nuo 0,5 iki 1 proc. metų palūkanų nepanaudoto limito sumos. Delspinigiai – 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis – 0,3 iki 1 proc. Įsipareigojimo mokestis – 0,5 iki 1 proc. Delspinigiai - 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis - 0,2 proc. kredito sumos, bet ne mažesnis negu 1000 Lt. Įsipareigojimo mokestis - min 0,30 proc. metų palūkanų nuo nepanaudotos dalies, bet ne mažesnis negu 1 Lt. Delspinigiai – 0,05 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis - 0,2 – 1 proc. nuo sumos ne mažiau 300 Lt. Įsipareigojimo mokestis - 0,5 – 1 proc. metų palūkanų nuo nepanaudotos sumos. Delspinigiai - 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	-

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal atliktą tyrimą.

Bankų analizė parodė, kad šią paskolą gali gauti visos įmonės, registruotos Lietuvos

Respublikoje. Visi bankai reikalauja, kad įmonė turėtų banko sąskaitą šiame banke. Ankstesnė sėkminga skolinimosi istorija bankuose yra privalumas. Banko projekto finansavimo principas – finansuojamos įmonės turi turėti ne mažesnę kaip 1 metų veiklos patirtį. Taip pat įkeičiamas turtas turi būti įvertintas bankui priimtinių nepriklausomų turto vertintojų ir turi būti apdraustas banko naudai visam paskolos terminui bankui priimtinoje draudimo bendrovėje. Įkeičiamas kilnojamasis turtas turi būti apdraustas banko naudai rinkos arba balansine verte visam paskolos terminui bankui priimtinoje draudimo įmonėje.

Paskolos suma priklauso nuo įmonės finansinės būklės bei nuo įkeičiamo nekilnojamojo ar kilnojamojo tuto. Kai įkeičiama:

- žemė ir pastatai, neturi viršyti 70 proc. įkeičiamo turto rinkos vertės;
- kitas nekilnojamas turtas, įrengimai ar atsargos, neturi viršyti 50 proc. įkeičiamo turto rinkos vertės arba balansinės atsargų vertės.

Minimali paskolos suma „Hansabanke“ 10 000 litų arba ekvivalentas JAV doleriais, eurais arba kita užsienio valiuta. Maksimali paskolos suma – pagal Lietuvos banko nustatytus reikalavimus. Kiti nagrinėjami bankai nenurodo nei minimalios, nei maksimalios sumos, kadangi viskas priklauso nuo įmonės finansinės būklės, t.y. nuo įkeičiamo turto, verslo plano, balanso ir kitų duomenų.

Visi nagrinėjami bankai šią paskolą apyvartiniam kapitalui suteikia iki 1 metų. Ilgesnis paskolos laikotarpis gali būti nustatytas atskiru Paskolų komiteto sprendimu.

Bankas išduoda paskolą vienu arba keliais mokėjimais. Paprastai paskola išduodama ne ilgiau kaip per 2 mėnesius (jeigu kitaip nenustato atitinkamas Paskolų komitetas). Bankas perveda paskolą pagal turimas sutartis arba pateiktas apmokėti sąskaitas finansuojamo objekto pardavėjui/reikalingų paslaugų suteikėjui. Paskolų komiteto sprendimu dalis paskolos gali būti pervedama į skolininko sąskaitą.

Paskolos grąžinimo atidėjimas yra 1 metai todėl, kad paskolą galima gražinti dalimis arba periodo pabaigoje - visą sumą iš karto.

Palūkanos pradedamos skaičiuoti nuo tos dienos, kai lėšos nuskaitomos nuo sąskaitos, o kas mėnesį skaičiuojamas palūkanas įmonės privalo sumokėti iki kiekvieno mėnesio paskutinės darbo dienos.

Šios paskolos gavimo sąlygos visuose bankuose yra panašios, tačiau skiriasi įkainiai.

Didžiausią administravimo mokestį reikia mokėti „Vilniaus bankui“ net nuo 0,5 proc. iki 2 proc. Nuo 0,3 proc. iki 1 proc. administravimo mokestis yra taikomas „Hansabanke“. Nuo 0,2 proc. iki 1 proc. yra taikomas „Sampo“ ir „Nord/LB Lietuva“ bankuose. Koks bus tikslus mokesčio dydis priklauso nuo įmonės finansinės būklės ir paskolos rizikingumo, tačiau mokestis turi būti ne mažesnis nei 300 Lt. „Sampo“ banke ir ne mažesnis nei 1000 Lt banke „Nord/LB Lietuva“.

Didžiausias įsipareigojimo mokestis yra taikomas „Vilniaus banke“, „Hansabanke“ ir „Sampo“ banke, kuris siekia nuo 0,5 proc. iki 1 proc. nuo nepanaudotos kredito sumos palūkanų normos. Mažesnis įsipareigojimo mokestis 0,3 proc. yra banke „Nord/LB Lietuva“, tačiau jis turi nustatę minimalią 1 Lt dydžio sumą.

Delspinigiai visuose bankuose išskyrus banką „Nord/LB Lietuva“ yra taikomi 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną, pastarajame banke yra skaičiuojami 0,05 proc. delspinigiai nuo negrąžintos sumos už kiekvieną pradelstą dieną.

Paskolos apyvartinėms lėšoms gavimo sąlygos yra panašios visuose nagrinėjamuose bankuose, tačiau bankas „Nord/LB Lietuva“ taiko mažiausius paslaugų įkainius.

3.4. Kredito limitų gavimo sąlygos

Dar viena dažnai naudojama iš trumpalaikių paskolų formų tai – kredito limitas. Tai kreditas, skirtas apyvartinėms lėšoms ar trumpalaikėms investicijoms finansuoti.

Šią paskolą rūši teikia tik „Vilniaus bankas“, „Hansabankas“ ir bankas „Nord/LB Lietuva“.

Kredito limitų sąlygų analizė parodė (5 lentelė), kad šios rūšies paskolą gali gauti įmonės, kurios registruotos Lietuvoje ir turi banko sąskaitą tame banke. „Hansabankas“ ir bankas „Nord/LB Lietuva“ dar papildomai reikalauja, kad įmonė turėtų ne mažesnę kaip 1 metų veiklos patirtį ir būtų banko klientu ne mažiau kaip 3 mėn. Taip pat įkeičiamas turtas turi būti įvertintas bankui priimtinių nepriklausomų turto vertintojų ir turi būti apdraustas banko naudai visam paskolos terminui bankui priimtinoje draudimo bendrovėje.

Kredito limitas suteikiamas įmonės banko sąskaitoje.

Šią paskolą bankai paprastai suteikia iki 2 metų, tačiau „Vilniaus bankas“ suteikia tik iki 1 metų.

Norint gauti šią paskolą būtina įkeisti turtą, todėl kredito limitų suma priklauso nuo įmonės finansinės būklės ir nuo įkeičiamo nekilnojamo turto. „Hansabankas“ ir bankas „Nord/LB Lietuva“ kredito limitą gali suteikti net iki 200 000 Lt., o „Vilniaus bankas“ konkrečios sumos neįvardija, kadangi jis daugiausia remiasi įmonės nekilnojamo turto verte ir suteikia paskolą iki 70 proc. nekilnojamojo turto rinkos vertės.

Kredito limitui gali būti nustatoma fiksuota palūkanų norma visam kredito limitų terminui pagal tos dienos galiojančius banko paslaugų ir operacijų įkainius.

Palūkanos yra skaičiuojamos kiekvieną dieną nuo panaudotos kredito limitų sumos, laikant, kad metuose yra 360 dienų, o mėnesyje 30 dienų. Palūkanos neskaičiuojamos, kuomet skolininkas pilnai padengia kredito limitą. Palūkanas skolininkas sumoka iki kiekvieno mėnesio paskutinės

Kredito limito gavimo sąlygos

Sąlygos	„Vilniaus bankas”	„Hansabankas”	„Nord/LB Lietuva”	„Sampo” bankas	Bankas „Snoras”
Paskolos gavėjas	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke.	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke; banko klientas ne mažiau kaip 3 mėn; ne mažesnė kaip 1 metų veiklos patirtis.	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke; reikalinga ne mažesnė kaip 1 metų veiklos patirtis.	-	-
Paskolos trukmė (m)	Iki 1 metų.	Iki 2 metų.	Iki 2 metų.	-	-
Paskolos suma (Lt)	Priklauso nuo įmonės finansinės būklės ir iki 70 proc. nekilnojamojo turto rinkos vertės.	Ne daugiau 20 000 Lt; iki 50 proc. vidutinių mėnesio pardavimų sumos, paskaičiuotos nuo paskutinių finansinių metų pardavimų.	Iki 200 000 Lt	-	-
Paskolos gražinimas ir atidėjimas	Iki 1 metų.	Iki 2 metų.	Iki 2 metų.	-	-
Įkainiai	Administravimo mokestis - nuo 0,5 iki 2 proc. limitu sumos, bet ne mažiau 200 Lt. Įsipareigojimo mokestis - nuo 0,5 iki 1 proc. metų palūkanų nepanaudoto limitu sumos. Delspinigiai - 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis – 0,3 iki 1 proc. Įsipareigojimo mokestis – 0,5 iki 1 proc. Delspinigiai - 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis - 0,2 proc. kredito sumos, bet ne mažesnis negu 1000 Lt. Įsipareigojimo mokestis - min 0,30 proc. metų palūkanų nuo nepanaudotos dalies, bet ne mažesnis negu 1 Lt. Delspinigiai – 0,05 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	-	-

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal atliktą tyrimą.

Skolininkas gali gražinti panaudoto limitu dalį bet kuriuo metu, bet kokia suma, duoto limitu ribose. Tai pat įmonė gali bet kada vėl pasinaudoti kredito limitu. Todėl ir atidėjimo nėra, nes įmonė gali gražinti visą kredito limitu sumą termino pabaigoje. Įmonei nereikia rūpintis kredito limitu padengimu, kadangi atliekant apyvartą banko sąskaitoje kredito limitas dengiamas automatiškai (Nord/LB Lietuva, 2006).

Didelę įtaką banko pasirinkimui daro ir papildomi mokesčiai, kuriuos reikia sumokėti

bankui.

Administravimo mokestis yra „Vilniaus banke“ net 0,5 proc. iki 2 proc., kur „Hansabanke“ šis mokestis yra nuo 0,3 proc. iki 1 proc., o „Sampo“ banke yra taikomas tik 0,2 proc. iki 1 proc. dydžio mokestis, bet ne mažesnis nei 1000 Lt. Kokio dydžio bus skaičiuojamas mokestis priklauso nuo įmonės finansinės būklės.

Didžiausias įsipareigojimo mokestis yra taikomas „Vilniaus banke“ ir „Hansabanke“, kuris siekia nuo 0,5 proc. iki 1 proc. nuo nepanaudotos kredito sumos palūkanų normos. Mažesnis įsipareigojimo mokestis 0,3 proc. yra banke „Nord/LB Lietuva“, tačiau jis turi nustatę minimalią 1 Lt dydžio sumą.

Delspinigiai visuose bankuose išskyrus banką „Nord/LB Lietuva“ yra taikomi 0,08 proc., o pastarajame banke yra skaičiuojami 0,05 proc. delspinigiai nuo negrąžintos sumos už kiekvieną pradelstą dieną.

3.5. Kredito linijos gavimo sąlygos

Pati populiariausia paskola verslo klientų tarpe yra *kredito linija*.

Kredito linija – tai trumpalaikės paskolos forma, kuri suteikia galimybę bet kuriuo metu pasiskolinti visą ar dalį iš anksto numatytos kredito linijos sumos (t.y. kredito linijos limitu). Tai efektyvi priemonė laikiniems apyvartinio kapitalo poreikiams subalansuoti (Nord/LB Lietuva, 2006).

Ši paskola tai – banko suteiktas limitas, kuriuo gali būti naudojama tam tikrą laiką

Kredito linijos privalumai ir galimybės:

- prireikus visuomet galima pasiskolinti trūkstamas lėšas iš anksto nustatytos kredito linijos sumos ribose;
- kredito linija padeda subalansuoti laikinus įmonės apyvartinio kapitalo poreikius;
- galima panaudoti ir grąžinti kredito linijos dalį bet kuriuo metu bet kokia suma iki termino pabaigos (Nord/LB Lietuva, 2006).

Kredito linijos sąlygų palyginimas parodė (6 lentelė), kad šią paskolą gali gauti visos įmonės, registruotos Lietuvos Respublikoje. Įmonė turi turėti banko sąskaitą banke, kuriame nori gauti paskolą. Ankstesnė sėkminga skolinimosi istorija bankuose yra privalumas. „Hansabankas“ reikalauja, kad įmonė būtų banko klientu ne mažiau kaip 3 mėn. Taip pat įkeičiamas turtas turi būti įvertintas bankui priimtinių nepriklausomų turto vertintojų ir turi būti apdraustas banko naudai visam paskolos terminui bankui priimtinoje draudimo bendrovėje.

Minimali kredito linijos suma „Hansabanke“ turi būti 10 000 litų ar ekvivalentas užsienio valiuta. Maksimali kredito linijos suma - pagal Lietuvos banko nustatytus reikalavimus, tačiau ji

neturėtų daugiau kaip dvigubai viršyti skolininko vidutinio mėnesio pardavimų sumos. Kiti bankai nei minimalios, nei maksimalios sumos neįvardija. Jie daugiausia remiasi įmonės finansiniais dokumentais.

6 lentelė

Kredito linijos gavimo sąlygos

Sąlygos	„Vilniaus bankas”	„Hansabankas”	„Nord/LB Lietuva”	Bankas „Snoras”	„Sampo” bankas
Paskolos gavėjas	-	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke; būti banko klientu ne mažiau kaip 3 mėn.	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke.	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke.	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke.
Paskolos trukmė (m)	-	Iki 1 metų.	Iki 2 metų.	Iki 2 metų.	Iki 2 metų.
Paskolos suma (Lt)	-	≥ 10 000 Lt Pagal įmonės finansinę būklę. Bet paprastai būna vieno – dviejų mėnesių įmonės vidutinių pardavimų sumos.	Pagal įmonės finansinę būklę.	Pagal įmonės finansinę būklę.	Pagal įmonės finansinę būklę.
Paskolos grąžinimas ir atidėjimas	-	Iki 1 metų su teise pratęsti dar 1 metus.	Iki 2 metų.	Iki 2 metų.	Iki 2 metų.
Įkainiai	-	Administravimo mokestis – 0,3 iki 1 proc. Įsipareigojimo mokestis – 0,5 iki 1 proc. Delspinigiai - 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis - 0,2 proc. kredito sumos, bet ne mažesnis negu 1000 Lt. Įsipareigojimo mokestis - min 0,40 proc. metų palūkanų nuo nepanaudotos dalies, bet ne mažesnis negu 1 Lt. Delspinigiai – 0,05 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis - 0,5 proc. kredito sumos, maks. 5 000 Lt per metus. Įsipareigojimo mokestis - 0,5 – 1 proc. metų palūkanų nuo nepanaudotos sumos. Delspinigiai – 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis - 0,2 – 1 proc. nuo sumos, bet ne mažiau 300 Lt. Įsipareigojimo mokestis - 0,5 – 1. proc. metų palūkanų nuo nepanaudotos sumos. Delspinigiai – 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal atliktą tyrimą.

Šios kredito linijos terminas „Hansabanke” yra iki 12 mėnesių su teise pratęsti dar 12 mėnesių. Ilgesnis nei 24 mėnesių terminas gali būti nustatytas atskiru banko Paskolų komiteto sprendimu. Kiti bankai kredito liniją suteikia ilgesniam laikotarpiui t.y. iki 2 metų.

Bankas perveda kredito linijos sumas pagal turimas sutartis arba pateiktas apmokėti sąskaitas finansuojamo objekto pardavėjui, reikalingų paslaugų suteikėjui. Banko paskolų komiteto

sprendimu dalis kredito linijos gali būti pervedama į skolininko sąskaitą. Paprastai kredito linija turi būti pradėta naudoti ne vėliau kaip per 2 mėnesius.

Skolininkas gali grąžinti panaudotą kredito linijos dalį bet kuriuo metu, bet kokia suma ir vėl panaudoti dalį arba visą kredito limitą iki termino pabaigos.

Kredito limito palūkanų norma gali būti fiksuota visam laikotarpiui arba kintama. Palūkanos skaičiuojamos nuo kredito panaudojimo dienos už panaudoto kredito likutį. Už nepanaudoto kredito likutį imamas įsipareigojimo mokestis.

Didžiausią administravimo mokestį reikia mokėti bankui „Snoras“ net 0,5 proc. bet ne didesnę kaip 5000 Lt. Nuo 0,3 iki 1 proc. mokestis skaičiuojamas „Hansabanke“, o nuo 0,2 proc. iki 1 proc. yra taikomas „Sampo“ ir „Nord/LB Lietuva“ bankuose. Koks bus tikslus mokesčio dydis priklausys nuo įmonės finansinės būklės, tačiau mokestis turi būti ne mažesnis nei 300 Lt „Sampo“ banke ir ne mažesnis nei 1000 Lt banke „Nord/LB Lietuva“.

Didžiausias įsipareigojimo mokestis yra taikomas banke „Hansabankas“, „Snoras“ ir „Sampo“ banke, kuris siekia nuo 0,5 proc. iki 1 proc. nuo nepanaudotos kredito sumos palūkanų normos. Mažesnis įsipareigojimo mokestis 0,3 proc. yra banke „Nord/LB Lietuva“, tačiau jis turi nustatę minimalią 1 Lt dydžio sumą.

Visuose bankuose išskyrus banką „Nord/LB Lietuva“ yra taikomi 0,08 proc. delspinigiai, pastarajame banke yra skaičiuojami 0,05 proc. delspinigiai nuo negrąžintos sumos už kiekvieną pradelstą dieną.

Kredito linijos gavimo sąlygos yra panašios visuose nagrinėjamuose bankuose išskyrus „Hansabanką“, kuris suteikia suteikia kredito liniją trumpiausiam laikotarpiui tik iki 1 metų. O bankų paskolų įkainiai yra patraukliausi banke „Nord/LB Lietuva“, nes jis taiko mažiausius paslaugų įkainius.

3.6. Overdrafto gavimo sąlygos

Kita verslo klientams teikiama ir labai patraukli trumpalaikė paskola yra *overdraft* 'as.

Overdraftas – tai trumpalaikės paskolos forma, galinti padengti pasikartojantį pinigų trūkumą. Jei kliento įmonės banko sąskaitai suteiktas kredito limitas, klientas gali bet kuriuo metu pasiskolinti iš anksto sutartą pinigų sumą ir tam tikrą laiką turėti neigiamą banko sąskaitos likutį (Nord/LB Lietuva, 2006).

Overdraft'o gavimo sąlygų palyginamoji analizė parodė (7 lentelė), kad šio tipo paskolą gali gauti visos įmonės, įregistruotos Lietuvos Respublikoje. Įmonė turi turėti banko sąskaitą tame banke, kuriame nori gauti paskolą. Skolininkas turi turėti ne mažesnę nei 1 metų veiklos patirtį.

Overdrafto gavimo sąlygos

Sąlygos	„Vilniaus bankas”	„Hansabankas”	„Nord/LB Lietuva”	Bankas „Snoras”	„Sampo” bankas
Paskolos gavėjas	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke ir įmonė turi turėti ne mažesnę kaip 1 metai veiklos patirtį.	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke; reikia būti banko klientu ne mažiau kaip 3 mėn; turėti ne mažesnę kaip 1 metai veiklos patirtį.	Įmonės, registruotos Lietuvoje, kurios turi banko sąskaitą tame banke ir įmonė turi turėti ne mažesnę kaip 1 metai veiklos patirtį.	Įmonės, registruotos Lietuvoje ir turi banko sąskaitą tame banke dar įmonė turi turėti ne mažesnę kaip 1 metai veiklos patirtį.	įmonės, registruotos Lietuvoje ir turi banko sąskaitą tame banke dar įmonė turi turėti ne mažesnę kaip 1 metai veiklos patirtį.
Paskolos trukmė (m)	Iki 1 metų.	Iki 1 metų.	Iki 1 metų.	Iki 1 metų.	Iki 2 metų.
Paskolos suma (Lt)	Priklauso nuo įmonės finansinės būklės.	Iki 50 proc. vid mėnesio pardavimų sumos.	Nuo 30 proc. iki 50 proc. bankinių apyvartų.	Iki 30 proc. įmonės bankinių apyvartų.	Nuo įmonės bankinių apyvartų.
Paskolos gražinimas ir atidėjimas	Bet kuriuo metu, bet kokią sumą duoto limito ribose. Iki 1 metų.	Bet kuriuo metu, bet kokią sumą duoto limito ribose. Iki 1 metų.	Bet kuriuo metu, bet kokią sumą duoto limito ribose. Iki 1 metų.	Bet kuriuo metu, bet kokią sumą duoto limito ribose. Iki 1 metų.	Bet kuriuo metu, bet kokią sumą duoto limito ribose. Iki 2 metų.
Įkainiai	Administravimo mokestis - nuo 0,5 iki 2 proc. limito sumos, bet ne mažiau 200 Lt. Įsipareigojimo mokestis - nuo 0,5 iki 1 proc. metų palūkanų nepanaudoto limito sumos. Delspinigiai – 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis – 0,3 iki 1 proc. Įsipareigojimo mokestis – 0,5 iki 1 proc. Delspinigiai - 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis - 0,2 proc. kredito sumos, bet ne mažesnis negu 1000 Lt. Įsipareigojimo mokestis - min 0,50 proc. metų palūkanų nuo nepanaudotos dalies, bet ne mažesnis negu 1 Lt. Delspinigiai – 0,05 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis - 0,5 proc. min. 200 Lt, maks. 500 Lt. Įsipareigojimo mokestis - 0,5 – 1 proc. metų palūkanų nuo nepanaudotos sumos. Delspinigiai – 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.	Administravimo mokestis - 0,2 – 1 proc. nuo sumos, bet ne mažiau 300 Lt. Įsipareigojimo mokestis - 0,5 – 1 proc. metų palūkanų nuo nepanaudotos sumos. Delspinigiai – 0,08 proc. už kiekvieną pradelstą dieną.

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal atliktą tyrimą.

Dar papildomai reikalaujama, kad skolininkas turi būti banko klientas mažiausiai 3 mėnesius. Suteikus overdraft'ą skolininkas per 60 dienų nuo sutarės pasirašymo, privalo nevykdyti mažiau kaip 60% visų bankinių atsiskaitymų per banke turimą sąskaitas. Ankstesnė sėkminga skolinimosi istorija bankuose yra privalumas. Taip pat įkeičiamas turtas turi būti įvertintas bankui priimtinių nepriklausomų turto vertintojų ir turi būti apdraustas banko naudai visam paskolos terminui bankui priimtinoje draudimo bendrovėje.

Overdraft'o suma nustatoma pagal įmonės mėnesio įplaukas iš veiklos. Ji gali siekti

„Hansabanke” ir banke „Nord/LB Lietuva” iki 50 procentų vidutinių mėnesio pardavimų sumos, paskaičiuotos nuo paskutinių finansinių metų pardavimų (jeigu finansiniai metai nebuvo pilni, imamas tik tas mėnesių skaičius, už kuriuos buvo pardavimai). Ši nuostata gali būti keičiama banko Paskolų komiteto sprendimu. Kiti bankai nenoriai skelbia overdrafto sumą, jie daugiau remiasi įmonės finansine būkle ir kiekvienai įmonei individualiai skaičiuoja paskolos sumą.

Overdraft'o limitas gali būti suteiktas iki 1 metų. Šis limitas gali būti suteiktas ilgesniam nei 1 metų terminui atskiru Paskolų komiteto sprendimu. Tačiau „Sampo” bankas overdraftą suteikia ilgesniam laikui, t.y. iki 2 metų.

Tačiau visuose bankuose galioja ta pati taisyklė, kad maksimalus terminas, per kurį reikia padengti kredito limitą – 30 kalendorinių dienų. Po to skolininkas vėl gali panaudoti ir grąžinti overdraft'ą bet kuriuo metu, bet kokią sumą, duoto limitu ribose.

Palūkanų norma gali būti tik fiksuota visam paskolos laikotarpiui. Palūkanos skaičiuojamos nuo kredito panaudojimo dienos ir nuo panaudotos sumos. Nuo nepanaudotos kredito limitu dalies yra imamas įsipareigojimo mokestis, kuris kiekviename banke yra skirtingas.

Didžiausias administravimo mokestis nuo 0,5 proc. iki 2 proc. yra taikomas „Vilniaus” banke. Koks bus tikslus mokesčio dydis priklausys nuo įmonės finansinės būklės ir paskolos rizikingumo, tačiau mokestis turi būti ne mažesnis nei 200 Lt. Taip pat 0,5 proc. mokestis taikomas ir banke „Snoras”, tačiau mokestis turi būti ne mažesnis kaip 200 Lt ir ne didesnis kaip 500 Lt. tai yra labai naudinga imant didesnės sumos paskolas. Nuo 0,3 iki 1 proc. mokestis skaičiuojamas „Hansabanke”.

Mažiausias administravimo mokestis yra taikomas banke „Nord/LB Lietuva”, tačiau jis yra nustatęs minimalų mokestį, t.y. 1000 Lt. „Sampo” bankas taip pat mokestį skaičiuoja nuo 0,2 proc., tačiau jis gali išaugti ir iki 1 proc. Tai priklausys nuo įmonės finansinės būklės.

Didžiausias įsipareigojimo mokestis yra taikomas „Vilniaus banke”, „Hansabanke”, banke „Snoras” ir „Sampo” banke, kuris siekia nuo 0,5 proc. iki 1 proc. nuo nepanaudotos kredito sumos palūkanų normos. Mažesnis įsipareigojimo mokestis 0,4 proc. yra banke „Nord/LB Lietuva”, tačiau jis turi nustatęs minimalią 1 Lt dydžio sumą.

Už laiku negrąžintą paskolą yra imami delspinigiai, kurie yra skaičiuojami nuo negrąžintos kredito sumos už kiekvieną pradestą dieną. Visuose bankuose išskyrus banką „Nord/LB Lietuva” yra taikomi 0,08 proc. delspinigiai, pastarajame banke yra skaičiuojami 0,05 proc. delspinigiai nuo negrąžintos sumos už kiekvieną pradelstą dieną.

Geriausias kreditavimo sąlygas siūlo „Sampo” bankas, kadangi jis ilgiausiam laikui suteikia overdraftą, tačiau pigiausiai kredituoja bankas „Nord/LB Lietuva”.

Galime pastebėti, kad Lietuvos bankai, kurie yra lyderiai paskolų rinkoje verslo klientams kelia didesnius reikalavimus nei mažesni bankai.

3.7. Lengvatinės paskolos gavimo sąlygos

Smulkiam ir vidutiniam verslui yra aktualios tiek trumpalaikės, tiek ilgalaikės bankų teikiamos paskolos, kurios reikalingos apyvartinio kapitalo arba investicijų finansavimui. Didesnė problema atsiranda siekiant gauti ilgalaikę paskolą, kadangi tai susiję su didesne rizika bankams dėl galimo paskolos negražinimo ir investicinio projekto ne pilno įgyvendinimo. Šiuo atveju smulkios ir vidutinės įmonės gali pasinaudoti lengvatinėmis paskolomis (Mačerinskienė, Ivaškevičiūtė, Sabaitė, 2002, p. 38).

Lengvatinio skolinimo paskirtis - sudaryti galimybę pasiskolinti lėšų SVV subjektams. Smulkiesiems verslininkams ypač sudėtinga gauti paskolas nedidelėmis sumomis ar neturint pakankamo užstato. Valstybė savo ir pritrauktomis lėšomis gali tiesiogiai skolinti smulkiam ir vidutiniam verslui, pavesdama tai veikiančioms kredito įstaigoms, arba įsteigdama specializuotą kredito įstaigą, skirtą smulkaus ir vidutinio verslo plėtrai. Šios paskolos dėl sąlyginai minimalaus dydžio vadinamos mikropaskolomis arba mikrokreditais, o projektai aprūpinant verslą šiomis paskolomis - mikrokreditavimo programomis (Birutis, 2001, p.2).

2003 m. vasario mėn. bankas „Nord/ LB Lietuva“ pasirašė sutartį su Vokietijos banku „Kreditanstalt fur Wiederaufbau“ (KfW) dėl 10 mln. eurų kreditinės linijos mažoms ir vidutinėms įmonėms (MVĮ) finansuoti.

2003 m. birželio 11 d. „Sampo“ bankas pasirašė sutartį su „Europos Investicijų Banku“ (European Investment Bank) dėl 15 mln. eurų kreditinės linijos mažoms ir vidutinėms įmonėms finansuoti.

Taip pat 2004 m. kovo 10 d. „Sampo“ bankas pasirašė sutartį su Vokietijos plėtros banku „Kreditanstalt fuer Wiederaufbau“ (KfW) dėl 15 mln. eurų kreditinės linijos MVĮ finansuoti (Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra, 2006, p. 1).

Ir 2005 m. liepos mėn. „Sampo“ bankas pasirašė dar vieną sutartį su „Europos Investicijų Banku“ dėl 15 mln. eurų kreditinės linijos savivaldybių projektams bei mažoms ir vidutinėms įmonėms finansuoti. Iš šios kreditinės linijos 8 mln. eurų skirta savivaldybių projektams finansuoti, likę 7 mln. eurų – mažoms ir vidutinėms įmonėms finansuoti.

„Vilniaus bankas“ teikia paskolas MVĮ projektams pagal ES specialiąją smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo programą. 2002 m. vasario 18 d. AB Vilniaus bankas ir Vokietijos vystymo bankas „Kreditanstalt fur Wiederaufbau“ pasirašė 10 mln. eurų paskolos sutartį MVĮ projektams finansuoti (Lietuvos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros agentūra, 2006, p. 1).

Lengvatines paskolas smulkioms ir vidutinėms įmonėms jau teikia ir šiame darbe nagrinėjami Lietuvos bankai t.y. „Vilniaus bankas“, „Nord/LB Lietuva“ ir „Sampo“ bankas (8 lentelė).

Lengvatinės paskolos gavimo sąlygos

Sąlygos	„Vilniaus bankas”	„Hansabankas”	„Nord/LB Lietuva”	„Sampo” bankas	Bankas „Snoras”
Paskolos gavėjas	darbuotojų skaičius turi būti ne didesnis kaip 250; metinė apyvarta turi būti ne didesnė kaip 40 mln. eurų (138 mln. litų); turto vertė turi būti ne didesnė kaip 27 mln. eurų (93 mln. litų).	-	darbuotojų skaičius turi būti ne didesnis kaip 250; metinė įmonės apyvarta turi neviršyti 40 mln. eurų arba bendras įmonės turtas neturi viršyti 27 mln. eurų.	darbuotojų skaičius turi būti ne didesnis kaip 250; metinė įmonės apyvarta turi neviršyti 40 mln. eurų arba bendras įmonės turtas neturi viršyti 27 mln. eurų; kitos paskolos: kur darbuotojų skaičius turi būti ne didesnis kaip 500 darbuotojų; bendras įmonės turtas neviršija 75 mln. eurų.	-
Paskolos trukmė (mėn)	Iki 7 metų	-	Iki 7 metų	Iki 7 metų Iki 12 metų Iki 15 metų (infrastruktūriniam projektams.)	-
Paskolos suma (Lt)	Iki 250 000 EUR	-	Iki 250 000 EUR	Iki 50 000 EUR Iki 250 000 EUR Neribojama	-
Paskolos gražinimo atidėjimas	Iki 2 metų	-	Iki 2 metų.	Iki 2 metų Iki 3 metų Iki 5 metų (infrastruktūriniam projektams.)	-

Šaltinis: Sukurta autoriaus pagal atliktą tyrimą.

Lengvatinių paskolų gavimo sąlygų bankuose palyginamoji analizė parodė, kad įmonės, norinčios gauti paskolas pagal nurodytą programą, turi atitikti šiuos reikalavimus:

- darbuotojų skaičius turi būti ne didesnis kaip 250, o „Sampo banke” dar ir ne didesnis kaip 500;
- metinė apyvarta turi būti ne didesnė kaip 40 mln. eurų (138 mln. Lt);
- turto vertė turi būti ne didesnė kaip 27 mln. eurų (93 mln. Lt), o „Sampo“ banke dar ir ne didesnė kaip 75 mln eurų.

Be to „Vilniaus bankas” ir bankas „Nord/LB Lietuva” paskolos neteikia įmonėms, kurios verčiasi azartiniais lošimais, prekyba nekilnojamu turtu, su pirminėmis žemės ūkio žaliavomis susijusia veikla bei teikia finansines paslaugas.

Visuose bankuose paskolos yra teikiamos tik tai eurais.

Šie bankai reikalauja, kad lėšos gali būti skiriamos gamybiniam pastatams ir įrangai įsigyti,

gamybiniams pastatams rekonstruoti, įrangai atnaujinti ir taisyti, nematerialiajam turtui (patentams, licencijoms) įsigyti, kitoms verslo plėtrai būtinoms išlaidoms finansuoti, o „Sampo bankas“ dar finansuoja ir gamybinius, paslaugų teikimo, turizmo, aplinkosaugos, energijos taupymo bei infrastruktūrinius projektus.

Visi šie nagrinėjami bankai paskolas suteikia iki 7 metų su iki 2 metų paskolos grąžinimo atidėjimu, o „Sampo“ bankas dar siūlo ir kitas paskolas su išskirtinėmis sąlygomis, nes jis suteikia paskolas iki 12 metų ir paskolos grąžinimo terminą galima atidėti iki 3 metų, o jei paskola imta struktūriniam projektams finansuoti, tai paskola suteikiama iki 15 metų su iki 5 metų paskolos grąžinimo atidėjimu.

Šie trys bankai suteikia paskolas iki 250 mln EUR, o „Sampo“ bankas dar teikia ir didesnes paskolas, kurių suma yra neribojama.

Taip pat „Sampo bankas“ teikia pirmenybę smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kurios yra įsikūrusios mažesniuose Lietuvos miestuose bei rajonuose. Jis labiau yra orientuotas į lengvatinius kreditus, kadangi jis daugiausiai iš visų Lietuvos bankų įmonėms siūlo lengvatinių paskolų rūšių.

Nors smulkiųjų verslininkų skolinimasis yra labai suaktyvėjęs, tačiau Lietuvoje dar ne viskas yra padaryta, kad būtų patenkinti pačių smulčiausiųjų verslininkų poreikiai. Jie bankams dažniausiai yra neįdomūs ir neperspektyvūs, kadangi daugelis tų žmonių verčiasi mažai rentabiliu, nepelningu verslu – tradicine prekyba ir paslaugomis, kurios nėra paremtos naujomis idėjomis bei technologijomis.

Daugumos bankų produktai yra skirti smulkioms ir vidutinėms įmonėms, net ir mikropaskolos, dažniausiai orientuotos į didesnįjį, gamyba užsiimančią verslą, investuojantį į naujas technologijas, o patiems smulčiausiems belieka kreiptis į kredito unijas ar ieškoti kitų finansavimo būdų.

IŠVADOS

Atlikus tyrimą galima daryti šias išvadas:

1. Kredito būtinumą lemia prekių gamyba, tų prekių cirkuliacija, atsiskaitymų organizavimas ir pinigų, kaip mokėjimo priemonės veikimas. Kredito būtinumas susijęs su tuo, kad gamybos ir cirkuliacijos įvairios fazės įvairiose ūkio šakose ir įmonėse nesutampa.

2. Kredito sistemoje dalyvauja gyventojai, įmonės bei organizacijos, valstybė ir kredito įstaigos (bankai, kredito unijos, kredito kooperatyvai ir pan.). Viena vertus, minėti kredito sistemos dalyviai yra kredito išteklių tiekėjai, kita vertus tie patys dalyviai yra kredito išteklių vartotojai.

3. Kylant ekonomikai, auga ir įmonių investicijų poreikis, o didėjančios investicijos teigiamai veikia ekonomikos plėtrą. Skolinimosi tempų nemažinančios įmonės renkasi pigiausias investavimo lėšas – paskolas.

4. Pradinio kapitalo stoka Lietuvoje dar gali būti įvardijama kaip problema verslui pradėti, nors čia kaip ir kitose pasaulio šalyse jau kalbama, kad pinigų yra daug, ir jie nėra brangūs, be to, atsiranda ir vis daugiau norinčiųjų investuoti. Visa tai leidžia prognozuoti, kad finansavimas neturėtų būti kliūtimi startuoti jauniems verslininkams. Svarbu surasti mechanizmus, kaip padaryti kapitalą prieinamą tiems, kurie turi gerų idėjų, bet negali jų realizuoti, nes neturi pinigų.

5. Praėjo etapas, kai įmonės lėšų investicijoms rasdavo parsiiduodamos užsienio pirkėjams. Dabar verslininkų savimonė ir požiūris į skolinimąsi yra visiškai pakitę. Todėl, jeigu jie mato geras galimybes išnaudoti rinkos potencialą, jie tą daro. Vertinant skolinimosi tendencijas, daugiausiai imama lėšų investicijoms, skatinančioms ilgalaikį ekonomikos augimą.

6. Smulkus ir vidutinių įmonių kreditavimas susijęs su didele paskolos negražinimo rizika ir didelėmis administracinėmis išlaidomis suteikiant ir tvarkant paskolą. Siekdamas padengti šias išlaidas ir gauti pelno, bankas tokioms įmonėms nustato dideles palūkanų normas.

7. Ne visada verslininkai pasirenka tokius finansavimo būdus kaip paskolas verslui. Jie dažnai renkasi tokius finansavimo šaltinius kaip lizingus, faktoringus ar dar kitus alternatyvius finansavimo būdus.

8. Paskolų portfelio augimą sąlygoja didėjantis vidaus vartojimas ir eksportas, mažėjančios paskolų palūkanos bei stipri konkurencija tarp šalies bankų. Atsigaunantis verslas paskatino įmones investuoti į veiklos plėtrą ir daugiau skolintis.

9. Kreditavimo rinkoje dar yra nemažai perspektyvų, kurios šiuo metu neišnaudojamos, pavyzdžiui, šiuo metu didėja paskolų apyvartinėms lėšoms poreikis, kadangi įmonėms apyvartinių lėšų reikia nuolat, tačiau dauguma bankų skolina tik trumpam laikui, per kurį užsidirbti nuosavo apyvartinio kapitalo nespėjama, todėl tenka skolintis vėl ir vėl. Todėl vis daugiau dėmesio sulaukia iki keturių metų trukmės paskolos apyvartai.

10. Nors Lietuvoje nėra sukurta savitų teorinių pagrindų bei normų, reglamentuojančių kreditavimą, tačiau egzistuojančios paskolų teikimo procedūros visuose Lietuvos komerciniuose bankuose yra gana panašios.

11. Lietuvos komerciniai bankai, kurie yra lyderiai paskolų rinkoje verslo klientams kelia didesnius reikalavimus nei mažesni bankai.

12. Nors mažesni bankai ir siūlo palankesnes paskolų gavimo sąlygas, tačiau verslininkai labiau pasitiki didžiaisiais Lietuvos bankais tokiais kaip „Vilniaus bankas“, „Hansabankas“ ir bankas „Nord/LB Lietuva“, kadangi jų didžiausi privalumai yra patikimumas ir ilgaamžiškumas.

13. Palankiausiomis sąlygomis verslo klientus kredituoja bankas „Nord/LB Lietuva“, kadangi jis taiko mažiausius paskolų įkainių tarifus.

14. Bankas „Snoras“ yra labiau orientuotas į paskolas individualiems klientams, kadangi jis verslo klientams siūlo labai mažai paskolų rūšių.

15. „Sampo“ bankas didžiausią dėmesį skiria smulkioms ir vidutinėms įmonėms, kurios yra įsikūrusios mažesniuose Lietuvos miestuose bei rajonuose. Jis labiau yra orientuotas į legvatinus kreditus, kadangi jis daugiausiai iš visų Lietuvos bankų įmonėms siūlo lengvatinių paskolų rūšių.

16. Daugumos bankų produktai yra skirti smulkioms ir vidutinėms įmonėms, net ir mikropaskolos, dažniausiai orientuotos į didesnįjį, gamyba užsiimančią verslą, investuojantį į naujas technologijas, o patiems smulkiams, kurie netenkina didžiųjų bankų keliamų reikalavimų belieka kreiptis į smulkesnius bankus, kredito unijas ar ieškoti kitų finansavimo būdų.

17. Nors smulkiųjų verslininkų skolinimasis yra labai suaktyvėjęs, tačiau Lietuvoje dar ne viskas yra padaryta, kad būtų patenkinti pačių smulkiųjų verslininkų poreikiai. Jie bankams dažniausiai yra neįdomūs ir neperspektyvūs, kadangi daugelis tų žmonių verčiasi mažai rentabiliu, nepelningu verslu – tradicine prekyba ir paslaugomis, kurios nėra paremtos naujomis idėjomis bei technologijomis.

LITERATŪRA

Mokslinės literatūros sąrašas

1. ALEKNEVIČIENĖ, Vilija. (2005) Finansai ir kreditas. Vilnius: Enciklopedija, p. 141-169.
2. BUCKIŪNIENĖ, O. (2004) Įmonių finansai. Vilnius: Vilniaus kolegija, p. 129-129.
3. BUCKIŪNIENĖ, O; MEIDŪNAS, V; PUZINAUSKAS, P. (2003) Lietuvos finansų sistema. Vilnius: Teisinės informacijos centras, p. 41-48.
4. HEMPEL, H. G.; SIMSON, G. D.; COLEMAN, B. A. (1994) Bank management. New York: Wiley J.& Sons, INC, p. 239.
5. HEMBEL, G. H. (1994) Bank management: text and cases, 4th edition, New York: John Wiley&Sons, USA, p. 876.
6. IVAŠKEVIČIUS, D.; SAKALAS, A. (1997) Bankų vadyba. Kaunas: Technologija, p. 239.
7. JURGUTIS, Vladas. (1940) Bankai. Kaunas: Technologija, p. 582.
8. LASKIENĖ, Daiva; PEKARSKIENĖ, Irena; SNIEŠKA, Vytautas. (2001) Fizinių asmenų kreditavimo rizikos problemos. Inžinierinė ekonomika, Kaunas: Technologija, Nr.4, p. 9-13.
9. MAČERINSKIENĖ, I.; IVAŠKEVIČIŪTĖ, L.; SABAITĖ, G. (2002) Smulkaus ir vidutinio verslo išorinio finansavimo šaltiniai. Socialiniai mokslai, Kaunas: Technologija, Nr. 2, p. 34.
10. MARTINKUS, Br.; ŽILINSKAS, V. (1996) Pinigai. Vetybiniai popieriai. Bankai. Kaunas: Technologija, p. 261.
11. MARTINKUS, Br.; ŽILINSKAS, V. (2001) Ekonomikos pagrindai. Kaunas: Technologija, p. 790.
12. MEIDŪNAS, V; PUZINAUSKAS, P. (2003) Finansai. Vilnius: VĮ Teisinis informacijos centras, p. 132.
13. MIELDAŽYS, Irmantas. (2002) Ekonominio kapitalo vieta bankų kredito rizikos vertinimo procese. Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos, p. 7.
14. MITUZIENĖ, Regina. (2005) Finansų pagrindai. Šiauliai: Leidybos centras, p.178.
15. ROUSE, N. (1995) Banker's lending techniques. London: The Chartered Institute of Banker's, Great Britain, p.168.
16. ROUZ, S. P. (1995) Bankovskij menedžment. Delo, p. 743.
17. TARAILA, S. (2001) Kreditavimas: Teorija ir praktika. Vilnius: Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, p. 14-19.
18. TIMOTHY, W.; KOCH, S. (2000) Bank management, 4th edition, Harcourt College Publishers, USA, p. 968.
19. VAŠKELAITIS, Vytautas. (2003) Pinigai: komerciniai bankai ir jų rizikos valdymas. Teorija ir praktika. Monografija. Vilnius: Eugrimas, p. 96-119.

20. VAŠKELAITIS, Vytautas. (2001) Piniginiai atsiskaitymai. Teorija ir praktika. Vilnius: Eugrimas, p. 97-98, p. 341-343.

Informacinės literatūros sąrašas

21. AB bankas „Nord/LB Lietuva“. (2006) Kreditai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006m. balandžio 16 d]. Prieiga per internetą: <http://www.nordlb.lt/lt/corporate/credits/shortterm/>
22. AB Bankas „Snoras“. (2006) Paskolos. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006m. balandžio 16 d]. Prieiga per internetą: <http://www.snoras.com/lt/corporate/loans>
23. AB „Hansabankas“. (2006) Paskolos ir lizingas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006m. balandžio 23 d]. Prieiga per internetą: <http://www.hansa.lt/juridiniams85.html>
24. AB „Hansa – LTB“ STATUTAS. (2003)
25. AB „Lietuvos bankas“. (2006) Paskolų statistika. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006m. balandžio 16 d]. Prieiga per internetą: <http://www.lb.lt/lit/statistics/paskola.htm>
26. AB „Sampo“ bankas. (2006) Kreditai verslui. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006m. balandžio 16 d]. Prieiga per internetą: <http://www.sampo.lt/verslo/kreditai>
27. AB „SEB Vilniaus bankas“. (2006) Kreditai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006m. balandžio 16 d]. Prieiga per internetą: <http://www.seb.lt/lt/wcp/seblt.asp?lang=lt&website=TAB+2>
28. AMBRASAS, Mindaugas. (2006) Trūksta užstato – padės laiduotojas. Verslo žinios [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 10d.]. p. 1-2. Prieiga per internetą: <http://www.vz.lt/./printPage?OpenForm&id=C12567CC0037EEC142256CB40051C71>
29. AUGAITYTĖ, Inga. (2006) Nematomos būsto paskolos išlaidos. Verslo žinios [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 10d.]. p. 1-2. Prieiga per internetą: <http://www.vz.lt/./printPage?OpenForm&id=C12567CC0037EEC142256BA4002966D>
30. BIRUTIS, Šarūnas. (2001) Smulkaus ir vidutinio verslo finansavimo galimybės Lietuvai stojant į ES [interaktyvus]. Vilnius: [žiūrėta 2006 m. balandžio 16d.]. Prieiga per internetą: <http://www.euro.lt/evn/showarchive.php3?ArticleID=141&Cat=3>
31. DANAZAS, Marius. (2003) Smulkiesiems – palankus metas skolintis. Verslo žinios, 2003.11.06, p. 6.
32. ELTA. (2006) Komerciniai bankai švelnino skolinimosi sąlygas. Respublika, 2006.05.06, p.12
33. JASEVIČIENĖ, F; VALVONIS, V. (2003) Paskolų vertinimas: tarptautinė ir Lietuvos praktika. [interaktyvus] Pinigų studijos Nr. 1, p. 78-49, [žiūrėta 2006 m. Balanžio 29d.]. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2003_1/jaseviciene.pdf
34. LIETUVOS SMULKAUS IR VIDUTINIO VERSLO PLĖTROS AGENTŪRA. (2006) Lengvatiniai kreditai. [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 27d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.svv.lt/index.php/lt/29750/#3>

35. LR komercinių bankų įstatymas. (2006) Teisės aktai [interaktyvus]. [žiūrėta 2006m. balandžio 16 d]. Prieiga per internetą: www.lrs.lt
36. LUKŠYTĖ, Žydronė. (2003) Banko pinigai pigesni. Burės, 2003 02 14, p. 1-3.
37. LUKŠYTĖ, Žydronė. (2003) Valdybos posėdyje – apie šių metų tikslus. Burės, 2003 02 28, p. 1-3.
38. MAJAUSKAS, Mindaugas. (2002) Smulkieji finansavimą jau turi iš ko rinktis. Verslo žinios, 2002.02.19, p. 8.
39. MALDEIKIENĖ, Aušra. (2006) Geriausias laikas skolintis. Verslo žinios [interaktyvus]. [žiūrėta 2006m. kovo 10 d.]. p. 1-3. Prieiga per internetą: <http://www.vz.lt./printPage?OpenForm&id=C12567CC0037EEC142256BCF00299D4>
40. MIGONYTĖ, Sigita. (2001) „Hansa – LTB“ finansuos smulkų ir vidutinį verslą. Verslo žinios, 2001.07.23, p. 5.
41. MILDE, Georg; MIBFELDER, Philipp. (2002) Pinigai: Viskas apie pinigus nuo akcijų iki procentų. Knygų spektras, p. 127
42. PREIKŠTAITĖ, Viltė. (2003) Lietuvos bankų rinka auga sparčiausiai. Respublika, Pastogė-Resta-2003, 2003 03 25, p. 3.
43. RAMANAUSKAS, Tomas. (2005) Bankų kreditų didėjimas makroekonominio požiūriu. [interaktyvus] Pinigų studijos Nr. 3, 78-97 p. [žiūrėta 2006 m. balandžio 29d.]. Prieiga per internetą: http://www.lb.lt/lt/leidiniai/pinigu_studijos2005_3/ramanauskas.pdf
44. REUTERS ELTA. (2006) Bankininkus atakuoja smulkieji. Verslo žinios [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 10d.]. Prieiga per internetą: <http://www.vz.lt/Newspaper/RA99.nsf/printPage?OpenForm&id=C12567CC0037EEC1C225705400401D1D>
45. SABALIAUSKIENĖ, AUDRONĖ. (2006) Ar visada paskola verslui – akmuo po kaklu? Vadovo pasaulis. 2006 01 01, p. 36.
46. SENAPĖDIENĖ, Eglė. (2003) Lietuvos bankų rinka vejasi kaimynes. Verslo žinios, 2003 02 10, p. 6.
47. SIMĖNAS, Dalius. (2003) Paskolos kelia plėtrą ir gerovę. Verslo žinios, 2003 03 24, p. 12.
48. STANIULYTĖ, Teresė. (2005) Verslas nemažina skolinimosi tempų. Verslo žinios, Nr. 144, 2005 07 08, p. 5.
49. ŠLIUŽAS, Kazimieras. (2001) Ilgalaikė paskola ar amžina nuoma. Verslo žinios, 2001 01 11, p.
50. ZABLOCKIS, Stanislovas. (2001) Atsigauantis verslas pamažu pildo bankų paskolų portfelius. NK verslas, Nr. 2 [interaktyvus]. [žiūrėta 2006 m. kovo 10d.]. Prieiga per internetą: <http://www1.vks.lt/publikacijos/straipsniai/NKverslas/nk2.htm>

SUMMARY

The main economic propeller in the European Union and in developed markets is small and mediocre business. However, it is known that for the outset of any new idea initial investments are the necessity. The lack of initial capital in Lithuania may also be one of the main problem starting a new business here, though here, as in the other countries, they say, that there is a lot of money and it is not expensive, besides, there appear more people, who wish to invest in our country. This entire let us forecast, that the financial backing should not be the obstacle for young businessmen, however the reality differs enormously from this kind of situation.

In this work I attach great importance to the loans which banks lend to small and mediocre enterprises, because at these days small enterprises borrow very actively, but not everything in Lithuania is done to satisfy the needs of small businessmen. That is why, in my opinion, granting credits to small business are an urgent problem in Lithuania.

The aim of research: analyzing the markets of credit and comparing the conditions of getting the loan.

The tasks of research:

1. To analyze the conception of banks' loans;
2. To investigate the classification of loans;
3. To analyze the process of giving the loan to business client and the conditions of doing that;
4. To analyze the credit market in Lithuania;
5. To compare the conditions of five Lithuanian banks, which give loans to business clients;
6. To analyze the results of the comparison of the banks that give loans to business clients and to give the proposals.

In this work, here is used the comparative analysis, and its aim is to compare the largest Lithuania's banks conditions of crediting business clients and to elucidate what kind of conditions do not satisfy the clients, and why they usually choose other ways of financial backing. The results of research were gathered during the interview, when the Lithuania's banks' business clients' specialists were interviewed and in such way the conditions of getting loan were cleared up.

This work contains 59 pages, 8 tables, 13 pictures and 3 appendixes. 50 Sources of literature were used in this work.

Esu Vilniaus universiteto Kauno humanitarinio fakulteto, magistrantūros studijų tarptautinio verslo specialybės studentė Jurgita Kiškienė. Šiuo metu rašau baigiamąjį diplominį darbą, kurio tema „Kredito rinkos verslo sektoriaus plėtra“. Prašau Jūsų, esant galimybei atsakyti į mano pateiktus interviu klausimus. Šio interviu tikslas - palyginti stambiausių Lietuvos bankų kreditavimo sąlygas verslo klientams ir išsiaiškinti, kurios sąlygos netenkina verslo klientų, kadangi jie dažnai pasirenka kitus finansavimo būdus. Jūsų atsakymus panaudosiu kredito sąlygų verslo klientams Lietuvos bankuose palyginamajai analizei atlikti.

INTERVIU KLAUSIMYNAS

1. Kokios paskolos teikiamos verslo klientams?
2. Kokius reikalavimus turi tenkinti įmonės, kad gautų paskolą Jūsų banke?
3. Kokiam laikui išduodamos Jūsų išvardytos paskolos?
4. Kokio dydžio paskolas galima gauti Jūsų banke?
5. Kokie taikomi įkainiai už paskolų suteikimą?
6. Kokie yra reikalingi dokumentai, norint gauti paskolą Jūsų banke?
7. Kiek laiko užtrunka paskolos įforminimas?

AČIŪ UŽ POKALBĮ!

APKLAUSTŲ RESPONDENTŲ SĄRAŠAS

1. „Vilniaus bankas“ Verslo klientų vadybininkas.
2. „Nord/LB Lietuva“ Smulkių ir vidutinių įmonių grupės pardavimų vadybininkė.
3. „Hansabankas“ Verslo klientų vadybininkė.
4. Bankas „Snoras“ Verslo klientų vadybininkas.
5. „Sampo“ bankas Verslo klientų vadybininkė.

ĮMONĖS PARAIŠKA KREDITUI GAUTI

200 _____ mėn. _____ d.

1 DALIS. - PAGRINDINIAI DUOMENYS

Pareiškėjas		Registracijos Nr.	
		Įmonės kodas	
Pareiškėjo pagrindinės buveinės adresas		Telefono Nr.	
		Fakso Nr.	
Verslo vietos adresas (jeigu skiriasi nuo aukščiau nurodyto)		Telefono Nr.	
		Fakso Nr.	
Elektroninio pašto adresas		Įstegimo/ registracijos data	

Prašymo esmė

Prašome:	
Kredito suma, valiuta:	
Kredito terminas:	
Kredito paskirtis:	

Turtas, kuris bus įkeistas kredito grąžinimui užtikrinti

Eil. Nr.	Turto pavadinimas	Kam priklauso įkeičiamas turtas	Adresas	Įvertinimas (kas, kada ir kokia verte įvertino)	Draudimas (kokioje draudimo įstaigoje apdrausta, iki kada sumokėta įmoka)

3 PRIEDO (TĘSINYS)

Kiti turimi finansiniai įsipareigojimai (kreditai, lizingo sutartys, nebalansiniai įsipareigojimai, faktoringas, kita)

Sutarties Nr., data	Išdavimo data	Suma (LTL)	Likutis (LTL)	Palūkanų norma	Galutinis terminas	Paskirtis	Skolintojas/ Lizingo įmonė

*Kreditas - tai trumpalaikis kreditas (ne ilgesniam kaip 1 metų laikotarpiui), ilgalaikis kreditas (ilgesniam kaip 1 metų laikotarpiui), kredito linija, overdraftas, garantija, laidavimas, valiutų pirkimas-pardavimas, išvestinių instrumentų sandoriai, kreditinės kortelės ir tarptautinės prekybos finansavimai.

Pildo tik neribotos civilinės atsakomybės juridinis asmuo:

PARAIŠKOS TEIKĖJO SUTUOKTINIO, PARAIŠKOS TEIKĖJO (SUTUOKTINIO) TĖVŲ/VAIKŲ IR ĮMONIŲ, KURIOSE ŠIE ASMENYS VALDO DAUGIAU NEI 20% AKCIJŲ ĮSIPAREIGOJIMAI NORD/LB LIETUVA AR NORD/LB LIZINGUI

Neturi ☐	Turi ☐	Jei turi įsipareigojimų NORD/LB Lietuva ar NORD/LB Lizingui, pildomas 8 priedas
---------------------------------	-------------------------------	--